

SIRP JA VASAR

22

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU,
KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

REDEDEL, 27. MAIL 1966. A. XXVI aastakäik

Noorus, raamat ja maa

HELENE SIIMISKER

Dekaadi pidulikul lõpetamisel anti külalistele mälestuseks eesti tarbekunstiteos, Salme Raunami dekoratiivpannoo «Kevad», mis sümboliseerib vene ja eesti rahva sõprust.

Mida ilusam aeg, seda kiiremini see mööda lendab. Kiiresti möödusid ka kümme kaunist kevadist töö- ja pidupäeva, mille kestel kogu vabariik elas kaasa vene kunstide, päevad läksid ja külalised lahkusid, kuid see, mida nad kaasa toid, jääb. Jäädav kohtumiste erutus, esinemiste muljetahvatus ning endisest veelgi tugevam tahtmine osa saada vene rahva põlise kultuuri rikkusest.

Vene kunst ei ole meile esmaasutus. Vanema pennana on ta seisnud eesti rahvusliku kunsti hälli juures ning tänapäeval on ta muutunud meie vaimuelu lahutamatuks osaks, kaaslaseks igal sammul. Vanad tuttavad, kui mitte vahetus kokkupuutes, siis vähemalt raadio ja televisori vahendusel, olid ka enamasti kõik dekaadiks külla sõitnud kuulsa kollektiivid ja artistid. Kuid üks asi on maista juhuslikult ja kildhaaval, hoopis midagi muud rikkalikult koetud pidulaugu istuda. Sedapuhku ei tarvitse- nud karta, et küll küllale liiga võiks teha. Nõudmine ületas pakkumise. Dekaad ei mahtunud «raamidesse», algas isetegevustele kohtumise- ga enne ametlikku algust ja jätkus NSV Liidu rahvakunstniku L. Petrovi kontserdiga dekaadile järgnenud päeval. Rohkem kui tavaliselt tungles publikut kõikidele etendustele ja kontsertidele ning täiesti mõistetav on paljude ka- hujutune selle üle, et piiratud aja vä- ruuminaapuse tõttu kõigest pakuta- vast heast ja paremast ei suudetud osa saada.

«Käsi käib kuradima hästi,» ütles Boriss Brunov, kui ta suurel sõprus- kontserdil pikas mulgikuuks ja toru- kübaras lavale ilmus. Nali naljaks. Kuid vene kunstimeistrite edu oli töö- pooldest pensionärideni. Teistiti ei saanudki olla. Ainult paljast külalis- tusest ja viisakusest ei kasva vai- bumatud aplausid, nagu neid kuulsis- me-nägime Leningradi Filharmoonia sümfooniaorkestri viimasel kontserdil. Jäi mulje, justkui ei tahetaks orkestrit ja dirigenti üldse minema lasta. Rah- vas avaldas oma sügavat lugupidam- ist kunsti tippklassi kuuluvale kol- lektiivile. Vastastikune mõistmine oli täielik, sõnad osutusid liigseks, diri- gent J. Mravinski tarvitses tänuhäeks ainult kaks ülestõstetud kätt kokku suruda. Samasugune edu saatis Mosk- va Väikeste Teatri etendusi, «strand- ansambli «Družba», Pjatinitski-nime- list rahvakoori, M. Rostropoviitši, A. Raikini ja kõiki teisi oma ala pari- maid meistreid.

Dekaad kujunes ühtlasi kasulikuks õppetunniks, mis paneb edasi püüdma. Või nagu väljendas prof. V. Aluma- dekaadi pidulikul lõpetamisel, on meil pärast nii häid ettekandeid endal raskesti esineda, sest on kasvanud nõudlikkuse ja vastutustunne. Kuid niisuguse raskuse eest võib külalistele ainult aitäh ütelda.

Tõeliselt kunstil on imepärane jõud, mis keelepiiridest, kõikidest erinevus- test ja eelarvamustest üle ulatub ning inimesi ühte liidab. Kunst juhatab teed ellu, rahvaste sõpruse ja vend-

kes me laulame oma Eestimaast, Mu- namäest ja vanast armsast Tallinnast.

Kunsti rahvalikkus, esinemise meis- terlikkus ja veel midagi, mida nime- tadagi ei oska, kõitis meid kohtumisel külalistega. Suur vene sõbralikkus. Nõukogude inimeste siirus, südamlis- kus, ergas kaasaelamine kõigile meie rõõmudele-muredele ja heameel sa- vutuste üle. Palju kuulnud sõna «Es- tonia» külaliste suus sai meie tarvis uue kõla — «Kasva ja õitse!» Millise huviga kuulasiid Tõrjoki linna töölise- isetegevuslased Tartu näidisvõõroosi direktori A. Rüüti vestlust majandi- saavutustest ja perspektiividest.

Ja tagasihoidlikkus, mis inimesi kaunistab. Kohtumisel J. Tombi nim. Kultuuripalees ütles E. Kolmanovski: «Võib-olla olete ehk kuulnud mu lau- lu «Elu, armastan sind...» Samal ajal, kui seda tunneb maailm, ning tema kõige uuemgi «Välg valist» on meil juba repertuaari tee leidnud. Niisa- muti kui leiarad leningradlase A. Pe- trovi «Laul ameerika noormehest», kes ei taha surra, «Meheid lähedad merele» ja teised, mis ta külakostiks kaasa toi.

Unustamatud kohtumised vene kunsti dekaadil kinnitasid vana sop- rust, andsid sellele uue kvaliteedi. Mõistame senisest paremini mitte ainult kunsti, vaid ka elu ja inimesi enda ümber. Kõigilt külalistelt saime südamliku küllakutse, mille «Jaros- lavit poisid» ka lahkumistasustuskades- se palasid.

Uute kohtumisteni, kallid sõbrad!

oleks toonud. Jäi mõistmatuks Andrese traagika hallide huntidena varitseva kivikarja ees, mis ikka ja jälle korjaja kannul oma ninad maapinnast välja pistsid või kindja sahatara ette ilmu- sid. Või lepaõsa ees, mis, niida nii- palju kui niidad, ikka ennast taas maapinnast välja ajab. Või soodest, mis solisema kippusid, vaatamata And- rese enda ja vana Madise seljavee- vale.

Ja kahju ei hakanud mitte niivõrd Andrest kui maast, meie kõikide toitjast ja katjast, kelle olemuse ja vajaduste mõistjate ring üha laieneva ja süveneva tsivilisatsiooni ja urbani- seerimise tingimustes jääb järjest kitsamaks. Kahju hakkas ka noortest in-imestest, keda nende päritolu ja hari- duse tõttu ähvardab peaaegu sama- suguse ühekülgsuse arenguga seotud naeruväärsuse oht, mis tabas neid Saltõkov-Stšedrini kahte kindralit, ke- da toitis üks talupoeg. Võib-olla ku- nagi tööpooldest jõuame sinnamaale, et metropolide noorus usub, et automaa- did ongi need, kes toodavad võileibu, ajalehti ja gaaseeritud vett! See pers- pektiiv aga ei rõõmusta, pigem kogu- tab!

Mida siis teha?

Kas tööpooldest tagasi looduse juurde, nagu õpetas Rousseau?

Mitte tagasi, aga mõningasse kon- takti küll. Muidu lõikame endalt ära nii elu kui kunsti sügavama mõistmise eeldused, piirame isegi oma elukutse- valiku võimalusi.

Mäletan, et kui näiteks Voldemar Panso, keda me kõik peame peaaegu et väljaspool võistlust andekaks lavasta- jaks, tõi lavale Juhan Smuuli «Atlandi ookeani», siis viis ta näitlejad kala- laevale kalu rappima, et nad saaksid kätte õige meremehe-, õige pardatun- de. «Lea» lavastamise eduks käis ta ise koos dekoratsioonide Muhus Tooma jt. talude peretubades ja heinalakk- des. «Kihnu Jõnni» auks aga sõitis purjelaeval Tallinnast Kaliningradi, käis meremuuseumides ja Jõnni kodu- maal — Kihnu saarel. Mis see siis oli? Originaalitseva lavastaja kapriisi, nagu võiksid arvata oma asemelohku üle kõige armastavad rutiinimehed? Ei, vaid elava kaemuse hankimine hüppe- lauaks nii teose olemuse juurde kui ka fantaasiasse, millele ei saa süüdistada ei tõelist teadust, kunsti ega kõige iga- päevasemat ilusat tarbeesetki.

Ent kokkupuudet maaga ei vaja me ilmselt mitte ainult selleks, et me mõistaksime nagu kord ja kohus meie kirjanikke-klassikuid, kelle loomingut ülekaalukalt austavad maainimesed. Me vajame kokkupuudet maaga eel- kõige iseenda pärast, oma elutundmise ja ellusuhtumise avardamise pärast. Oma ühiskonna pärast ja meie ühis- konna erinevat tööd tegevate liikmete vastastikuse mõistmise pärast. Ja mau pärast, keda narrida ei tohi. Kelle va- jadusi peab mõistma, kelle nõudmisi peab täitma, sest kui narrid teda üks kord, narrib tema sind üheksa korda vastu, nagu jõudsid koguenda need va- nad talumehed, kes oma elutarkuse on meile pärandanud vanasõnadena, kõ- nekäändadena, mõistujutudena. Ja kahju on inimestest, kelle tutvus ma- ga, loodusega piirdub ainult turismi- radade, puhkeparkide, rannariba või maanteepealaga, sest maapinnas on ju nii võileiva, tordilõigu, kübara kui ka tantsumängude juured ja juurte juu- red. Loodus on ikka olnud eluujõu ja vaimsete võimete värske lähte.

Mida siis teha? Kehtestada kohustus eeskätt koolinoortele maal töötami- seks? See poleks arvatavasti õige la- hendus. Sest huvi ja armastust pole veel kunagi vist mitte kellelgi, mitte kellelki õnnestunud suudkorras kasva- tada. Küll tuleks aga soovida, et noor- tes endis areneks sisemine tarve kõike teada saada, kõike omal käel tundma õppida. Sest miks ei võiks näiteks loo- ta, et õppiva nooruse seas võiks päris omaalgatuslikult areneda liikumine loomungi all: «Tõttan õppetöö vahe- ajast kaks nädalat maal». Need võik- sid kujuneda linnalapsele unustama- tuteks nädalateks. Eriti kui kolhoosi- de-sõhhooside agronoomid nende nädal- late sisustamise oma südameasjaks teeksid. Kui need poleks ükski lusti- sõidunädalaiks maale, vaid praktilise elukooli nädalaiks, kus õpitakse tund- ma tänapäeva kõiki isearasusi ja prak- tilist tööd päris praktilisel kohe. Ja kus koos maanoortega võiks puke- tundidel leida rohkesti võimalusi ühis- tesse isetegevustikeks või spordihar- rastusteks.

Mõeldav oleks seegi, et koolinoorus võtaks oma šefluse alla näiteks Tam- msaare-nim. kolhoosi. eesmärgiga viia see kolhoos miljonärkolhooside hulka. Siis peaksid küll vist noortele šeffidele omakorda šeffidena appi tõttama noor- ded tulevased agronoomid EPA-st ning šeffide šefiks hakkama EPA põlluma- janduse ja loomakasvatuse kateedri õppejõud. Võib-olla peaks konsultan- diks paluma isegi TA Majandusinsti- tuuti, kes aitaks üldistada seniste mil- jonärkolhooside kogemusi, avastada

H. RAMMO. SALGAJUHT MARE
«Eesti Raamat», Tallinn, 1966
80 lk.

Meie lasteraamatute tüdrukute teelaspere sai järjekordse täienduse. Helju Rammo tõi nende seltsi oma salgajuhi Mare.

H. Rammo ei ole lastekirjanduses kaugetki uus nimi. Juba aastaid on koolilavadel mängitud tema näidendeid. Lasteraadiost on sageli kuulnud H. Rammo kuuldemänge, «Pioneer» ja «Sade» on avaldanud paljusid tema foljetone ning vormikindlaid lühilugusid. Enne H. Rammo esikraamatu kattevõlmist maksab seda kõike meenutada.

Sõandaksin — ja seda eriti autori viimasel ajal avaldatud lugude põhjal — H. Rammot lugude lastekirjanike sekka, kes lastega rääkides ei püüa nende ees kõkkseisu laskuda. Varem loetu põhjal tundub, et H. Rammo on sulge eriti murdeealiste jaoks. See on raske lga nii vanemate, pedagoogide kui lastekirjanike meelest (ei ole ainult juhtunud kuulma, et nood ealised ise oma ea üle oleksid kurnud või nurisenud) ja kui kirjanik suudab sellealast näha ning mõista nii nagu H. Rammo oma «Passita täismehes» («Jutupaunik», 1965), siis kahtlemata jätkub tal silma ilma ja inimeste nägemiseks ka pisut nooremategi silmade läbi. Seda H. Rammo oma raamatus vaieldamatult tõendabki.

Kui mitmeski meie lasteraamatuse elatakse ning ollakse justkui mingis elukauges ja algusest lõpuni väljamõeldud maailmas, siis «Salgajuht Marele» seda ette heita ei saa. Kokkupuutepunkte kirjapandu ja elu tegelikkuse vahel on raamatus rõomustavalt rohkesti (aga eks nood kokkupuutkohad annagi noorele lugejale võimaluse enda elukogemusi kontrollida, ennast raamatukangelastega võrrelda ning mõtta, eks sellise võrdlemise najal sügenegi raamatu kasvatustlik kasutegur). Päris toreid kolmiku moodustavad Mare ja tema kodused. Sellised Maresid — pisut kärsikuid, pisut tuisupäiseid, pisut unistajaid — istub küllap rohkem kui üks iga kooli viiendates klassides. On küllap päris keskmise kaaluga, kes tõdelt tulles poeb kodus ajalehe taha või siis istub kir-

jutuslaua äärde, kes vaatab veidi läbi sõrmede kõigele, mis kodus sünnib, ega võta ka oma viiendates klassis käivat tütart, nagu nn. kasvatusküsimusi üldse, ülearu tõsiselt. Ja sümpaatne omas tegelikkuses on samuti ema, ühelt poolt resoluutne ja nõudlik, samas selle resolutsuse varjus parasjagu järeleandlik. Mare, tema kodu ja kodused loovad lugejaga hea, usaldusliku vahekorra, mis on raamatu üks peamisi õnnestumisi.

Vähem on Marel vedanud oma sal-

Salgajuht on, aga salk?

gakaaslastega. Ei saa neist õiget elu- hingsse ei Aino ega Vello ega ka pai Peeter. Muide oli kuulda, et käsi- kirjas olevat pai Peeter paks Peeter olnud; küllap oleks Peeter võitnud, kui ta pai asemel paksuks oleks jäänudki. Miskipärast tundub, et autoril on Peetri prunnakas kogu olnud pidevalt silme ees ja samast nagu oleks tuletatud Peetri flegmaatilise võitu käitumisjoongi. Ja ikkagi jääb sellele nelikule mingi konstrueerituse maik külge; nad ei tegutsenud palju oma karakteriloojika järgi (muidugi, kui puudub karakter, mis karakteriloojikat siis olla saabki?) kui just autori väga ja väga kindlakäelist nõo- riliigutamist mõõda. Ja ainult Peetril õnnestub vahetevahel rohkem nagu omapead ning omi arusaame mõõda as- jasse sekka löua.

Raamatu süžee ei paista silma liigse teravmeelsuse poolest, kuid ei ole sel- lest hoolimata igav. Siia mahub jupiti päris hästi nähtud koolielu (eelkõige pioneeritõetajad ja pedagooge peaks mõtlema panema napp, aga valusa realismiga antud Mare salgajuhiks valimise episood) koos pisikeses kade- dusklusu ning muude pisipatukestega. Kogu süžeeleini panebki liikuma ju õieti Mare õnnetu hädavale, kuigi samas kipub kahtlema, kas see lugu

ühe väikese vale ümber ikka nii suu- reks saaks paisuda. Aga noh — eks teravdamegi kuulu asja juurde. Püündikalt on autor Ebe kaudu näi- nud laste nii ea- kui ka keskkonna- ja «seisusevahedest» tulenevaid suhteid. Muude argipäevasekelduste kestel või- maldab kirjanik Marele lühiekskursi mingite uustõusikute perekonda, aga nagu vastukaaluks lasab oma peatege- lasel sekkuda ka elu teise pahupoolde — emata ja joodikust isaga ühist kodu jagava Kalju saatuse. Too viimane asjaolu toob pahanduse Mare endagi kodusse, mistõttu Mare isal tuleb enda ja oma südametunnistuse seltskonnas veeta magamata ning küllap muuski suhtes vähekaostatav öö. Ei sünni vähe mõtlemapanevat neil napilt 80 leheküljel. Autor on lugejat suuresti säästnud Mare enda mõttepinadest (ja ütleks talle aitäh selle eest); ta lihtsalt lasab Marel ja tema salgal raamatu viimasel leheküljel sattuda enam- vähem samasugusesse situatsiooni kui jutustuse algulgi. Sedapuhku jääb hädavale sündimata. Ausus võidutseb.

Ega kipugi autorile vastu vaidlema, aga... Ja aga on. Algab kuskilt ra- maatu esimese kolmandiku lõpust ja süveneb üha. Juba ammu enne raama- tu ilmumist oli juhus lugeda esimest ja üheteistkümnendat peatükki, ainult, et... Iseseisvate juttudena. Midagi tuttavat ja varem loetut (H. Rammo sulest) nagu meenuks raamatu mõne teisegi peatüki juures. Mälu liigselt usaldamata sõandaksin siiski öelda, et iseseisvate juttudena jätsid mõlemad üldtähendatud peatükid hoopis tervik- likuma ning soodsama mulje. Ei ole autori kõõgusaladustest teadlik, kuid vägisi tüki pähe oletus, nagu oleks autor oma jutuloomingust teinud tea- tud valiku, kohandanud need vajalikele kangelastele ja, et saada tervikut, kir- jutanud siduvad peatükid vahele. Olgu ka kuidas on, lgatahes on tugevates peatükkides sisalduv oluline nagu la- hustunud lõtvade peatükkide vähem- olulises. Raamat tervikuna jätab teatud rahuldamatuse, pealiskaudse mulje.

Süda ei luba autorit veel ühest vopsust säästa. Nõrgimaks ja kogu raamatust nagu eraldi seisvaks kipub jääma kogu Kalju ja tema isa lugu, hoolimata suhteliselt ulatuslikust ruu- mist ja rohketest vahelepoimingutest. Jah, niisuguseid lugusid kohtab elus veel liigagi sageli ja kirjutadagi oleks sellest vaja. Ent hoopistükkis suurema süvenemisega kui kõnealuses raamatus. Ja küllap ka kargemalt. Tõsi, autori ponnistusi Kalju kui karakteri välja- joonistamiseks on siin-seal tunda, kuid veelgi rohkem on tunda autori kärsitust Kaljuga ja tema looga lõpule saada, millest küllap siis ka Kalju põhjenda- matu meeleolu muutus internaatkooli asjus, isikupäratu visand Kalju isast ja kogu see tõllev trullalalaa raamatu viimastel lehekülgedel. Mõistagi võib Brumel Kalju-taolisele poisile olla autoriteet, mõistagi võib poiss sellist autoriteeti endale ühes ja teises asjas eeskujuks seada, ent sellest hoolimata ei maksaks autoril toosugust autoriteeti oma tege- lasele lütipudelina pihku suruda.

Otsi kokku tõmmates ei oskagi kõne- alust raamatut sellesse või teise «vää- ruskategooriasse» välja pakkuda, nagu meil paraku traditsiooniks on. Küll aga sügeneb mingi kiulisk veendumus, et jutukoguga oleks H. Rammo vahest tugevamalt debüteerinud. Soont ja vormikindlust tal selleks ju on. Aga eks seda enam ole siis põhjust talt järgmist etteastumist ootama jääda.

Heino Väli

UNO LAHT

Hirvepargis

Hirvepargi liivakastis on kuiv ja puhas liiv. Punasest plastmassist auto?, kollased plastmassist kuhvlid ja kevade kahvatud lapsed mängivad siin.

Vanaemad vardad välguvad, vilksti-vilksti, — ei lõpe lõng ega jutt.

Armunud paarike jalutab mööda, hääletult kui miraaž.

Kangete ristluudega onu, erukindrali pagunid õlgadel istub vabale pingile ajalehte lugema.

Vanaemad vardad välguvad, erukindrali pagunid helgivad ja sinises-sinises laotuses kiiskab imetilluke täpik reaktiivset metalli.

Vaikne on Hirvepargis. Ainult kuhvlite klõbin ja liiva sahin.

Lapsed ehitavad lossi, vanaemad kooivad kamps, kindral uurib neljandat külge rahutu maailma sündmustega.

Hall pulstunud linnapeni, eikellegi oma, peesitab ammu siin — nüüd niuksatas läbi uue kaugest kutsikapõlvest

Ja pruntpõskne poisipõnn, karmum teistest, hüüab nutuse häälega: «Vanaema, aja ära see koer! Ta on paha!»

Jälle on vaikus Hirvepargis. Vanaemad vardad välguvad. Erukindrali pagunid helgivad ja sinises-sinises laotuses kiiskab imetilluke täpik.

Kohustuslikud valed

Vastik on valetada lastele. Nad vaatavad teile suhu süütute silmadega. Nad usuvad uskumatuid lugusid kui muinasjutte.

kus pooltööd on poolvaled pooltööd, kus head haldjad nuhtlevad kurja nõida, kus kärnkonnad hüppavad suust, neil, kes ei kõnele tõtt.

Ja kui nad avastavad esimese pettuse, siis variseb võlulosside maailm, mottes varemete alla viimased muinasjutud selle põlvkonna teadvuses.

Vastik on valetada lastele.

Imelik on valetada ka täiskasvanutele, ka siis, kui see neile meeldib. Nad kuulavad tuivalt ja tähtsalt, noogutades päid, et poolvaled ja pooltööd loksusid hästi segi, endapettuse kokteiliks.

Nad ootavad teie suust: uinuvat kuningatütärt soovunelmate klaaskirgus ja kaasaegset võlukepikest, mis paneks pöörlema ideaalseima karusselli, ilma et keegi vääntaks.

Isegi karm tõde ei ehmata neid, nad peavad seda tarbelisandiks, kus tekib («ilidine naer»). Ja kui te lõpetate, silmavalgeid välgutades, küsite saali käest: «Millest sünnivad kaasaegsed küünikud!?» siis aplodeerivad nad teile kangesti üksmeelselt.

* * *

Inimesed mõeldavad saatust nagu puud. Mida madalamaks päikesetera, seda pikemaks vari. Ent inimesed pole puud Me mõistame

— silmapiiri taha varjud ei ulata.

Seepärast on kentsakas uskuda mingisse varjuderiki. Varjud koos meiega elavad, kuni on valgust.

JOHANNES R. BECHERI MÄLESTUSEKS

Kino «Sõprus» fuajees avati 23. mail näitus Saksa revolutsioonilise luuletaja Johannes Robert Becheri 75. sünni- aastapäeva tähistamiseks.

Näituse avas Saksa DV-ga Sõpruse Arendamise Nõukogude Ühingu Eesti osakonna esimees L. Kaik. Ta esitles koostööle Saksa Demokraatliku Vabariigi Moskva saatkonna nõunikku Helmuth Schlemmi ja tervitas teda ühingu osakonna nimel.

Helmuth Schlemm rääkis Johannes Becheri kui Saksa DV nimekaima luule- ta ja näitekirjaniku, ühiskonna- ja poliitikategelase, Lenini preemia «Rah- nu kindlustamise eest rahvaste vahel» laureaadist suurtest teenetest. Ta aval- das soovi, et näitus aitaks kaasa nen- de eesmärkide saavutamisele, millele

oli pühendanud oma elu J. Becher. — Saksa DV ja Nõukogude Liidu sõprus- suhete arenemisele.

Näituse materjalid annavad ülevaate Johannes Becheri elu teest ning Saksa DV töötajate saavutustest. Vitriinides on välja pandud J. Becheri looming. Saksa- ja venekeelsetes raamatute kõr- val on siin esteetiliselt tõlkes ilmunud romaani «Hüvastiäht», luuletuskogu «Unistades täiusest» ja «Luuletaja päevik».

Näituse avamisel viibisid Eesti NSV kultuuriministri asetäitja P. Uusman, Välismaa Sõpruse ja Kultuuriside- mete Arendamise Eesti Ühingu aseesi- mees R. Mikenberg, Saksa DV-ga Sõp- ruse Arendamise Nõukogude Ühingu Eesti osakonna aseesimees professor O. Raunam jt. (ETA)

«VANEMUISE KOLASKAIK RIIGA

Riiklik Akadeemiline teater «Vane- muine» esitab 30. mail Riias J. Rainise draama «Joosep ja tema vennad». Külalisetenduse eel avaldas ajaleht

«Literatura un Mäksla» selle lavastuse kohta pikema tunnustava arvustuse I. Meinerte sulest.

Suur segadus väikeses leksikonis

BORIS BERNSTEIN

et tekib tõsine kahtlus autorite kom- petentsuses. Lugejate hoiatamiseks olin valmis koostama spetsiaalset vigade tabelit. See töö pole aga ajalehe jaoks. Piirdume vaid mõningate õpetlike lap- sustega.

Võtame meid spetsiaalselt huvitava ala — kujutava kunsti, tarbekunsti ja arhitektuuri. Artiklis «Barokk» on mainitud G. Bernini skulptuurgruppi «Püha Therese ekstaas», mis kujutab pilvelid «pikuvatav (teestikeelses tek- tis millegipärast «istuvat») naist ja manglevalt naeratavat Amoriti» (lk- del 14–15). Amoriti seal ei ole. Nagu väidab püha Therese, 16. sajandi his- paania nunn ise, ilmunud falle kord ingel, milline nägemus nunnale oli ju päris loomulik. Leksikoni autoriteit ei saa nõuda, et nad loeksid poolunune- nud pühaku kirju. Kuid ei teeks paha teada, et 17. sajandil polnud katoliku kirikutes kombeks kujutada paganausi jumalaid. Vaesel kavaler Berninil ei vea ka edaspidi. Kui ta alguses figu- reerib baroki tüüpilise esindajana, siis artiklis «Skulptuur» on ta sattunud renessansi suurte meistrite sekka, pa- rajasti Donatello ja Michelangelo va- hele. Muide, Bernini pole ükski: inglise kunstnik Hogarth on 18. sajandist 19. sajandisse üle viidud, Daumier'd ni-

metatakse mitmel korral realistiks, teistel kordadel romantikuks, kolman- datel lihtsalt prantsuse revolutsiooni- liseks kunstnikuks, A. Ivanovit «pered- vižnikute» ühingu liikmeks, kuigi ta jõudis surra 12 aastat enne selle ühingu rajamist. V. Kandinski on sat- tunud kubistiks jne.

Kuid pöördume kunstnike juurest tagasi nende teoste juurde. Hulga hu- vitavaid andmeid sisaldab artikkel «Gootika». Teatanud, et gooti stiil tek- kis 12. sajandi keskul ja kujunes lõpli- kult 13. sajandil, jätkavad autorid: «Gooti katedraalid... peegeldavad sei- suste ja klasside pikaajalist võitlust, mis toimus peaaegu kogu feodalsmi ajastu kestel» (lk 55), «gootika väljen- das keskaja inimeste... mitmekülget ja keerukat sisu» (lk 56). Oleks huvitat teada saada, mis siis oli Euroopas um- bes nii 5-ndast kuni 12-nda sajandini — kas antiikaeg? Orjapidamine? Mark- sistlik ajalooteadus liigutab keskaja al- guse varematest aegadest, kui seda teevad leksikoni autorid, aegadest, mille kunstidest leksikon muide tar- gu vaikib. Kuid see pole veel gooti- kast kõik. Näteks — «Gooti kirikute seinamaalides ja muudes kaunistustes on esindatud nii Vana ja Uue Testa- menti ideed ja kujud...» (lk 56). Gooti- ka ajastu seinamaalid — see on uudis. Seni olid kunstiajaloolased arvanud, et niisuguseid maalingsid peaaegu ei ol- nud. Seda mitte aluseta — gooti arhi- tektuuris puuduvad reeglina seinad, millele neid maalingsid saaks paigu- tada.

Artiklis «Heroliline» on näitena ni- metatud salapärasest bareljeefi «Juma- late võitlus titaanidega» (lk 63). Kogene- matu lugeja ei aima ilalgi, et artiklis «Skulptuur» (lk 203) on jutt samast kunstiteosest. Sest ühel puhul on seda nimetatud bareljeefiks (s. t. madalrel-

jeefiks), teisel aga toodud goreljeefi (kõrgreljeefi) näitena; esimesel puhul on seda nimetatud ebatäpselt «Juma- late võitluseks titaanidega», teisel pu- hul mitte vähem ebamääraselt «Perga- moni altarkir» (Pergamoni altar on ar- hitektuuriline ehitus, kõne all on aga seda kaunistanud skulptuurne friis).

Muide, arhitektuurist. Ampiri arhi- tektuuri näitena on leksikonis ka- satatud Rossi «Peastaabi värav» Leningradis. Sellest järeldub, et ek- lektik Rossi püstitas hoone kogu üle- jäänud osa mingis teises stiilis.

Nüüd mõnda dekoratiivskulptuuri- st. «Dekoratiivskulptuur» (dekoratiivsed kujud, vaasid, ornamendid), mis on mõeldud peamiselt meie igapäevase ümbruse kaunistamiseks, on üks rah- valoomingu liike, mis on laialt levinud paljude maailma rahvaste juures (Hiina ja India, aafriklaste suguharude, Mehiko indiaanlaste seas jne.) (lk 203). Sel kohal, kuna me pole suuteline surinatele survet avaldama, pöördun tõ- sise hoiatusega praegu elavate profes- sionaalsete tarbekunstnike poole. Lugu- peetud seltsimehed Ellinor Piipuu, Elgi Reemet, Aino Alamaa, Helene Kuma, Mall Sooster-Valk ja teised! Kas te annate endale aru sellest, mida teete? Teie usurpeerisite terve žanri, mis kuul- lub õigusega aafriklaste suguharude meistritele ja Mehiko indiaanlastele. See pole üldis. Häbi. Ei tahagi enam rääkida plastilistest kunstidest, kus niisugused asjad aset leiavad. Vaatame parem muusikat.

Jumalikud meloodiad, rütmid, har- moonia ja — paraku! — disharmonia. Artikkel «Dissonants»: «Dissonantsi kasutatakse inimese mure, siseheitu- se, hingelise kriisi kunstiliseks kuju- tamiseks muusikalistes kujundites. Dissonantsiga liialdamine annab palju- de modernistlike heliloojate muusika- le disharmonilise iseloomu ja patolo- gilise värvingu» (lk 18). Ülalöeldust võib teha vähemalt kaks järeldust. Esimene — autorid ei tea, et disso- nants kasutatakse võrdse eduga mure ja rõõmu, singete ja helgete, dramaa-

tiliste ja juubeldavate meeleolude väl- jendamiseks ja et üldse on üpris raske luua mis tahes sisuga muusikalist teost dissoneerivate heliühenditeta. Teine — igasugused katsed jaotada muusika «realistlikuks» ja «mitterealistlikuks» kasutatud dissonantside hulga järgi, on niisama absurdne nagu ütleme kirjan- duse analoogiline jaotamine kahe- ja kolmesilbiliste sõnade vahetavate järgi. Et mitte kaugelt näiteid otsida, võtame «laiale lugejate hulkade» seas popu- laarse Hatsaturjani «Möököde tantsu», mis on üles ehitatud, kui mind mälu ei peta, ainult dissonantsidele. Sam- mal ajal on selles palas raske leida mure, sisemise võitluse jmt. jälgi. Ha- tsaturjani enese lülitav dissonantsi koostajad aga kõige «raudsemate» heli- loojate-realistide nimekirja S. Pro- kojjevi ja D. Sostakoviitši kõrval (kes samuti ei peiga oma teosel dissonant- sidega liialdada).

Sellega disharmonia viperused ei lõ- pe. Me saame teada, et konstruktivistli- kus muusikas esineb «disharmoniliste akordide ja rütmiliste figuuride loo- mist». Küll on huligaanid! Mina aga ei teagi, mis figuurid need on Vaatan artiklisse «Rütm» ja selgitan, et see avaldub helide korrapärase vaheldu- mises. Harmoonilise ja disharmonilise vaheldumise kohta pole midagi öeldud. Selle eest aga pidasid autorid valali- kuks märkida et «eri muusika» zanri- del on erinev rütm» (lk 185). Uus mõistatus, mida võib lahendada, kui avada leksikoni sõna «žanr» kohal. «Muusikalisteks žanrideks on näit. sümfoonia, sonaat, kantaat, romans, laul jt.» (lk 221). Järelikult nii. Kõigil sümfooniatel on üks rütm, kantaatidel teine, romansidel juba kolmas jne. Kui aga rääkida tõsiselt, siis arvata- vast mõtlesid autorid valtsidest, mars- sidest, tviistidest ja polkadest ning aja- sid sellejuures segamini kaks erinevat mõistet — meetrum ja rütm. Niimoodi, tantsuplaati keskmise külastaja muu- sikaliste ettekujutuste tasemel selgita- (Järg 4. lk.)

Nüüd on see teoks saanud. Meie kasin esteetika-alane raamatukogu on rikastunud uue väljaandega: eesti keelde on tõl- gitud «Väike esteetika leksikon» (Kir- jastus «Eesti Raamat», Tallinn, 1965). See raamat oleks võinud saada tööli- seks kingituseks kõigile, kes esteetika vastu huvi tunnevad. Nagu toimetuse eessõnas on öeldud, «leksikon ei ole mõeldud spetsialistide kitsale ringkon- nale, vaid laiadele lugejate hulkadele», see sisaldab umbes 250 enamkasutatava- rat terminit ja mõistet, mis selgitavad populaarselt marksistlik-leninliku es- teetika põhilisi seisukohti ning iseloo- mustavad esteetilise mõtte arenemise- loo kõige olulisemaid momente. Teiste sõ- nadega «laiadesse lugejate hulkadesse» kuuluv lugeja jääb rahule — ta saab põhiliste esteetiliste teadmiste kompen- diumi. Hoolitsus tema, s. o. lugeja eest ulatub nii kaugele, et tal ei tule ise- selvalt mõelda. Leksikonis on nimme- poudutamata jäetud küsimused, mille üle on praegu käimas teaduslik diskus- sioon». Järelikult siin on formuleeritud ainult vaieldamatud, üldtunnustatud tõe- d, ning see sisendab meile veelgi heigemaid lootusi.

Kuid eessõna lugemisel tekkivad il- lusmõtted närbuvad ja purunevad nii- pea kui süveneme põhitekiti. Paraku ei sisalda leksikon üldtunnustatud tõe- deid, vaid tõdedega on siin lood üldse üsna halvasti.

Alustame väikesest. Nagu on õigesti öeldud artiklis «Esteetika», «kunsti loo- mune, põlvloemuse ja arenemise sead- püüasid uurimine on marksistlik- leninliku esteetika aine tähtsaimad külgi». Oleks loomulik oodata, et so- liidse teatmelise väljaande koostajad tuginevad oma argumentatsioonil, vii- detes, näidetes kunsti kohta käivate täpsete mõistete, rangelt ja targalt va- litud faktide, nime, teoste vankumata- tule vundamendile. Lugeja ei leia ra- matus üht ega teist. Faktid on segami- ni aetud ja moonutatud, neid on tõn- gendatud niivõrd suvaliselt ja abitult,

Naljatlamine algab selles lavastuses juba kavalehest, mis on kujutatud kutsekaardina akadeemik K. I. Stšeglovi 25. surma-aastapäevale pühendatud pidulikule istungile. Tavapärastel on kutse sisekülgedel lahkunud akadeemiku portree ja päevakord, kus on ette nähtud avasõna akadeemik Stšeglovi memoriaalmuuseumi direktorilt professor S. Vlassovilt, professor N. Nikadimovi ettekanne, teadaanne teaduste doktor V. Konjaginilt... Kõik on nii nagu kümnetel teistel kutsekaartidel. Ainult Vlassovi, Nikadimovi ja Konjagina nime taga on sulgudes L. Koidula nim. Pärnu Draamateatri näitlejate nimed, alates aga neljandast päevakorrapunktist tuleb selline kava, mida teistel kutsekaartidel vaevalt ette tuleb:

4. Üleplaaniline ettekanne — akadeemik Konstantin Ivanovitš Stšeglov.
5. Vahelehtlused — kandidaat Nikolai Vassiljevits Višnjakov.
6. Ohked ja minestamine — Eva Zabudskaja...

See on hea märk, kui teatril jätkeb lustlikkust isegi lavastuse kavalehe jaoks. See tähendab, et teater on hakanud lavastavat komöödiat armastama, et ta on lavastuse loomisel töötanud kiindumusega ja rõõmsalt, et režiissöör, näitlejad ja kunstnik, sõnaga — kõik, kelle jõul lavastus luuakse, on leidnud näidendi materjalil küllaldaselt toitu fantaasiatähele, lõbusateks väljamõeldisteks, targaks ja salvavaks naljatlamiseks.

Vitali Razdolski komöödia „Tülikas juubilar“ annab niisugust toitu nii režiissöörile koos näitlejatega kui ka kunstnikule ja publikule. See on tark ja teravmeelne satiiriline komöödia. Veelgi enam, see on võitlev, pealetungiv komöödia, tulvil aktiivset vihkamist parasiitide ja inertsuse, vagatsemise ja religiooni vastu, mis näidendi kangelase akadeemik Stšeglovi sõnade järgi pole sugugi pappide monopoli ning üleüldsegi ei eelda kindlat taavastatavate jumaluste olemasolu, vaid „...see tekib kõikjal, kus mingisuguse üheainsa teadusliku töö abil püütakse tõkestada uute tõdede sündi... Religioon tekib kõikjal, kus rõõmus, elav otsingutevaim asendatakse kiriku silmakirjallikuse ja vagatsemisega.“

See, mis V. Razdolski komöödias toimub, ei mahu kuidagi reaalse tegelikkuse raamidest. Isegi kui uskuda autorit, nagu oleks väsinud professor Vlassov veerand sajandit tagasi surnud akadeemiku surnust ülestõusmise lugu ainult unes näinud, on näidendi ikkagi palju sellist, mispuhul 15 aastat tagasi mõni kriitik poleks jättnud tõelise (või ka tehtud) nõrduksuse hüüdmata: „Laim! Kus on autor selliseid instituute näinud? Oelge täpne aadress!“

Sellist instituuti, nagu on „Tülikas juubilaris“ kujutatud, meie maal muidugi ei leidu. Sellist, kus kõik teaduslikud töötajad viiksid edasi... ei, mitte teadust, vaid iseenast „teaduses“. Sellist instituuti, kus suure teadlase ideede loominguline arendamine asendatakse tema biograafias ettevalmistatud tühiste faktide kogumise ja teadusetaolise „uurimisega“ või idiotsete töödega selletaolistel teemadel nagu „Sõna ema tarvitamine akadeemik Stšeglovi poolt tema teaduslikes töedes“.

Ent satiiril on ju õigus suurendada. Satiirik ei lähene tegelikkuse negatiivsetele nähtustele ja tendentsidele mitte peegliga, vaid suurendusklaasiga. See on tema spetsiifiline töörelv. Satiirik ei näita mitte ainult seda, mis on olnud ja mis on, vaid ka seda, mis võiks juhtuda, kui üks või teine tendents, üks või teine meie ideaalidele vaenulik nähtus saaks võimaluse takistamatult areneda.

„Tülikas juubilar“

„Mis oleks, kui...“ — see võte on satiirilises kirjanduses üsna palju kasutatav. Seda kasutas ka V. Razdolski, jutustades sellest, mis juhtuks, kui akadeemik Stšeglov tõuseks hauast üles ja ilmuks instituuti, mis on loodud tema teadusliku uurimise laboratooriumi baasil.

Nagu juba eespool öeldud, sellist instituuti, nagu on kujutatud „Tülikas juubilaris“, tegelikkuses ei ole. Ent selle nähtuse elemente, mis kondenseeritud kujul on kätkeatud instituudi ja memoriaalmuuseumi juhtivate teadlaste kujundesse, töödese ja toimingutesse, võime näha killustatud kujul, tendentsina, mis siin ja seal meie ümber ette tulevad.

V. Razdolski komöödia valikuga näitas L. Koidula nim. Pärnu Draamateater mitte ainult oma soovi vaatatajaid lõbustada, vaid tema meelt lahutada aktiivselt võidelda ühiskondlike pahede väljajuurimise eest. „Tülikas juubilar“ lavalise lahendusega tõestas teater, et selline ühesanne on talle jõukohane.

Teatri peanäitejuhi Enn Tooma loodud lavastus on tõeliselt komöödialik, kuigi ükski osatähtjatest justnagu ei püüaks vaatatajaid lõbustada. Kõik näidendi tegelased tegutsevad lavastuses täiesti tõsiselt, igauks on hõivatud „oma hüvidest“, oma pealises ülesandest. Komism tekib aga kisen-davast vastolust selle vahel, kellele need inimesed ennast peavad või kelleks nad tahavad ja selle vahel, kes nad tegelikult on: sellest, kui tõsiselt nad söelaga vett kannavad; sellest, kui totrad ja perspektiivitud on nende püüded akadeemik Stšeglovi üleloomulikkude ülestõusmist põhjendada ning eluolu ja teadusliku materialismiga vastavusse viia.

Satiirik ei tohi piirduda ainult ühe või teise pahe äramärgimisega. Ta peab seda pahet jälitama, hävitama, teotama, häbimärgistama. Kas saab aga seda teha tavaliises, ebaohvitavas

vormis? V. Razdolski ja temaga koos ka Pärnu teater mõistavad seda suurepäraselt: teater mängib ootamatuid süžeeid ja paradoksaalseid situatsioone lõbusalt ja tigealt, püüdes vaatatajaid mitte niivõrd lõbustada, kui-võrd häälestada teda naljaprisma läbi näidatud pahede vastu.

Pärnu teatri lavastus rõõmustab oma hea mõõduvõttega. Siin on naljakas situatsioon, naljakas repliik ja tegelaste käitumise naljakas komöödialik detail sellises harmoonias autori võitleva kodanikumõttega, mis ei lase lavastusel muutuda hambutuks farsiks ega väikekodanlase pahatahtlikuks tsitsemiseks.

Oeldu ei tähenda, nagu oleks Pärnu teatri lavastus laimatu ja nagu oleksid osatähtjad seal täiuslikkuse saavutanud. Lavastuses on rohkem ja vähem õnnestunud steene, siin on paremini ja halvemini mängitud osi. Nii tundub, et finaale pole veel leitud õiget lahendust. Linda Kuusma (Liidia) ja noor näitleja Malle Treial (Eva Zabudskaja) pole leidnud oma kangelastele individuaalset karakteristika. Eriti on kahju sellest, et lavastuses pole õnnestunud Višnjakov, keda mängib algaja näitleja Ove Saaris. O. Saaris esitab Višnjakovi mõnevõrra „roheline“ noormehe „üldse“, kes on armunud ja pole oma armuasjades just väga edukas. Kui aga lava on „suurendusklaas“, siis peab ta suurendama kõike, mis sealpool rampi asub: nii negatiivset kui ka positiivset. V. Razdolski näidend annab selleks võimalusi: tema positiivsete kangelaste Stšeglovi ja Višnjakovi osa on kirjutatud hea komöödialikkusega, nende „veidruste“ hüperboliseerimisega, mis tegelikult on nende inimeste suureks väärtuseks. Stšeglovi osa täitja Heino Uustal on neid võimalusi edukalt kasutanud. Tema Stšeglov on komöödialik kuju ja samal ajal elav inimene, tark, lõbus, veetlev. Tal on palju huumorit ning äärmiselt tõsiselt, isegi õilsalt suhtub ta peamisse

oma elus — teadusse. Väikekodanlase seisukohalt on selline Stšeglov muldugi veidrik. Kuid just nimelt niisugused veidrikud kaunistavadki elu. Nemat, alati rahutud, alati otsivad, kes alati püüavad käia tallamata radu, kes lahkekaelisel jagavad ümberkaudsetega oma mõistuse ja teadmiste rikkusi ning oma hingesoojust — sellised inimesed viivad elu edasi.

Kahju, et O. Saaris pole suutnud Višnjakovis avada jooni, mis teda Stšegloviga ühendavad ning sellega teevad teda Vlassovi, Nikadimovi ja Konjaginaga kokkusobitamatuks. Kui Stšeglov kuulutab, et „ainult ketserid viivad teadust edasi“, siis just nimelt Višnjakovis näeb ta sellist „ketserit“.

Üks tuntud nõukogude teadlane ütles: „Teadusesse (nagu, muuseas, ka kunstis) tuleb värvata mitte käsutähtsaid, vaid loojaid, rahutuid, aukartuseta inimesi, vormilise fantaasiatähelepanega inimesi, kes on võimelised mitte ainult valmistama, vaid õppima, vaid mõtlema ka sellest, mida veel olemas pole.“ V. Razdolski Višnjakovil on sellised omadused olemas. Ainukesena kogu instituudis. Teistel kas pole selliseid omadusi, või (arvestades seda, et 25 aastat tagasi Stšeglov uskus neisse) on nad neid omadusi endas püüdnud „neutraliseerida“, kuna teatud perioodil meie ajaloos oli selliste omadusteta ohutum ja tulusam elada.

Et need teadlasele paratamatult vajalikud omadused olid praegusel Stšeglovi „pärandi hoidjatel“ kunagi olemas, paneb meid eriti mõtlema peamine „hoidja“ — professor Vlassov sellisena, nagu teda lavastuses mängis Lembit Mägedi. Mitte ainult sellepärast, et näidendi tekstis nimetab Stšeglov teda oma armsaimaks õpilas-eks. L. Mägedi Vlassov on tark ja võimukas, igasugustes elulistes küsimustes osav ja taibukas. Ta tundub olevat enesega rahul ja enesekindel, ent... kui Konjagina (seda mehelikku, julma ja ilmselt talumatult noriva iseloomuga võlts-teadlast mängib täpselt ja teravmeelselt Hilja Varem) tööpoolest usub, et Stšeglovi uskumatult mitmekülget pärandit „süsteematiseerides“ muudavad „hoidjad“ tema „kaootilised“ tööd süstematiseerivaks teaduseks — kaanonite ja dogmade kogumikuks, kui tema usub siiralt, et teadusele on ääretult tähtis teha kindlaks, mida nimelt Stšeglov kolmeaastasena ära lõhkus, kas tassi või kruusi: kui professor Nikadimov (Eesti NSV teeneline kunstnik Arnold Sikkil mängib seda osa vahest mõnevõrra pehmemas komismiga, kui nõuab näidendi satiirilise suunitluse) tegelikult küüniliselt sülitab oma uurimuste teaduslikule väärtusele, kui temale on kõige tähtsam isiklik heaolu ja ühiskondlik positsioon, — siis Lembit Mägedi Vlassov mõistab oma hingepõh- ja suurepäraselt, et ta on koos teiste „pärandihoidjatega“ oma õpetaja reetnud, et koos oma instituudi terve koosseisuga tegeleb ta päevast päeva riigi ja rahva hästi organiseeritud petmisega. Ainukesena kõigist „hoidjatest“ mõistab Vlassov, et Stšeglovi ülestõusmine tähendab tema „järglaste“ hukkamise algust, et Stšeglov tingimata mõistab ja paljastab pettuse, mis nii palju aastaid on Vlassovit ja tema kaaslasti pidevalt tolnud.

Kui Konjaginat ja Nikadimovit vabustab Stšeglovi ülestõusmise fakt iseenest, siis Vlassovit erutavad palju rohkem sellele „imele“ paratamatult järgnevad elulised tagajärjed. Hirm paljastamise ees, mida võib välja lugeda L. Mägedi Vlassovi käitumisest ja alltekstist, pildist pilti kasvav hirm (teised, vastupidi, algul ehmusid, hiljem aga justnagu harjusid ja leppisid

juhtumuga) viib Vlassovi loogilise järjekindlusega ootamatuna tunduva finaali — Stšeglovi tapmiseni.

„Tülikas juubilar“ Pärnu teatri lavaval rõõmustab režiissöörilöö läbimõelduse ja mitmete õnnestumistega näitlejate mängus. Viimaste hulka peab üldmainitule kõrval panema tingimata ka Ilmar Toomla kroonulikul fantaasilavaesse millitsaleitnandi Soskini osas. Kõige enam aga rõõmustab lavastus oma kodanikutundega.

„Mul on alati olnud jube vastumeelt võtta ajakirjanduses sõna igasuguste nadikaelte „ümberlõkkamiseks“, kirjutamas oma märkmikku kuulus vene füüsik P. Lebedev. „aga ma tean, et asja huvides pole mul õigust sellele käega heita ja sülitada: kui me neid lürujuseid ei takista, lämmatavad nad meie füüsika; nad mitte üksnes ei võta enda kätte teadlaseid, vaid ka teadlaskult või ebateadlikult noorsugu hukutama, vaid ka oma järglasteks lavasevad nad ainult endaga ekvivalent-sed lürujused.“

Lavastusega „Tülikas juubilar“ tulistas Pärnu teater sellesse meie ühise ürituse huvides vajalikku võitluse. Ja see on väga hea!

Sergei Levin

Laulab Lucia Stanesco

G. Puccini ooperi „Madame Butterfly“ nimisaga alustas eile RAT „Estonia“ lavai oma esmakordselt küllasisesinimisi meie vabariigi Rumeenia Sotsialistliku Vabariigi teeneline kunstnik Lucia Stanesco.

1953. a. sai L. Stanesco esimese auhinna Rumeenia noorte solistide üleva-

tusel ning võitis hõbemedali samal aastal Bukarestis ülemaailmsel üliõpilaste ja noorsoo festivalil. Aasta hiljem määrati talle riiklik preemia ning 1957. a. festivalil Moskvas võitis ta juba kuldmedali. 1962. a. alates kannab L. Stanesco Rumeenia Sotsialistliku Vabariigi teenelise kunstniku tiitlit. Tema repertuaaris on peaosad ooperites „Boheem“, „Madame Butterfly“, „Tosca“, „Faust“, „Othello“, „Aida“, „Jevgeni Onegin“, „Paljatside“, „Lohengrin“ ja „Tannhäuser“.

L. Stanesco on esinenud Bulgaarias, Ungaris, Tšehhoslovakkias, Hiinas jm.

Homme esineb L. Stanesco „Estonia“ lavai teistkordselt, lauldes Desdemona osa G. Verdi ooperis „Othello“.

ESTICA

Leedu kuukirja „Pergale“ mainumbrist kunstinõukari on tervenisti pühendatud Baltimaade kunsti näitlusele Moskvas. R. Krukaite analüüsib pikemas kirjutises „Tänapäeva variatsioonid Baltimaade kunstis“ kolme vabariigi maali, graafikat ja skulptuuri. Märgitakse eesti maali teemad ja nende lahendamise mitmekesisust, viiakaid otsinguid meie graafikas ning avaldatakse pühendumist meie skulptuuri inertsuse ja väljendus-vaesuse pärast. Artiklis „Baltimaade dekoratiivtarbekunsti tänane päev ja perspektiiv“ käsitletakse ka eesti keramiikat, tekstiili, metalli ja nahkheistsid jm. On toodud reproduktioone L. Mikko ja A. Keerni teinest ning fotodid H. Pihelga-Raua ja L. Elkeni tarbekunstistöödest.

Sama numbrist kroonikansas on lühidalt jututt leedu autori K. Sala näidendi „Päike ja post“ lavastamisest Tallinna rahvateatris „Noorus“. A. Vinkeli „Eesti rahvarahvaamatust“ ning A. Satsi küllalis-lavastusist Soomes.

Läti ajakiri „Mäksla“ avaldas oma tänavuses 1. numbris Mart Pordi artikli „Arhitektuuri neljas dimensioon“, milles autor käsitleb Tallinna linnaehitusega seotud probleeme.

Samast numbrist leiame väävillise reproduktiooni E. Allsali maalist „Tütarlaps valge rätikuga“.

Karjala ANSV Kirjamehe Liidu ajakirja „Punalippu“ mainumbris ilmus sari Eha Lättemäe luuletusi.

Kirjastuse „Sovetski Pissatel“ väljaandel ilmus Johannes Semperi romaan „Kivi kivi peale“, mille on vene keelde tõlkinud Lidia Toom 30 000 eksemplaris ilmunud raamat on varustatud Vive Tolli illustratsioonidega.

vastuolud, lõpeb sageli kangelase hukkamisega, kuid selle eesrindliku idee võiduga, mille eest ta võitles“ (lk. 231). Pole raske märgata, et siin pole samuti mingit püüdu jälgida esteetilise spetsiifika. Pealegi, kui kauni definitsiooni oli kas või arglikult ja järe-kindlusetult fikseerinud nähtuste hinnan-gu moment, siis tsitiseeritud tekstis see moment juba puudub. Autorid väidavad täiesti kategooriliselt: „Traagiline kangelane on see, kes võitleb uue, kasvava, sotsiaalselt progressiivse, revolutsiooniliselt eest lingimustes, kus sotsiaalne pahe on temast tugevam“ (lk. 235). Ja siinsamas satuvad ümmikkuse maaenese üheükselt formuleeringust. Tuleb (läägeli mehaaniliselt) lisada niisugused traagilise juhtumid, mis kuidagi ei mahu nende endi skeemi. Nimelt: „Tragöödia avaidub samuti...“

Suur segadus väikeses leksikonis

(Algus 3. lk.)

fakse mõningaid mõisteld ja termineid esteetika-alases teatmeteoses.

Vastavalt on valitud ka näited muusikakunstist vallast. Nii võib Beethoveni „Kuunpalste soneat“ olla liürika näiteks muusikas, kui lepine kokku, et ta koosneb ainult ühest, esimesest osast. Mussorgski „Õu Lagedal mäel“ saab „maastiku“ näiteks muusikas, kui tunnustada, et nõiad ja muud mustad jõud on looduse lahutamatu osa. P. Tšaikovski avamängu „1812. aasta“ oli vaja tuua „realistliku muusika“ ainsa eeskujuna, kui oletada... Kuid jumal teab, mida siin peale võhikuse võib oletada.

Ja nii on see kõikjal. Ajalugu? Paulun. „Renessansi ajastul etendas hedonismi propageerimine valgustusfilosoofia esindajate poolt progressiivset osa...“ (lk. 61). Või veel — ei etendanud progressiivset osa, kui seda 18. sajandi filosoofid teostasid 15.—16. sajandil!

Kirjandus? Olge lahked „Näiteks kujutat prantsuse kirjanik A. France oma romaanis „Pinguinide saar“ allegooriliselt Prantsusmaa ühiskondlik-politilist elu 19. saj. lõpul ja 20. saj. algul“ (lk. 9). Mis puutub kogu ülejäändud loosse, alates püha Maailma kuulsast veast, kes ritis pingviini, siis see praegu ei loe.

Leksikonis on juttu tuntud itaalia kirjanikust A. Dantest. Nii ongi öeldud lihtsalt ja asjalikult: A. Dante, A. Dante, B. Michelangelo, Tš. Peeter, K. Ivan — nii olekski pidanud kõik nimed ära kirjutama. Leksikonis oleks kiinni peetud nimele üheühtselt kirjutamise printsiibist, lugejad saaksid aga täiendavat ainet mõtisklemiseks,

Möödunud reedel oli Tallinna kultuuriloolikooli perel külas Espoo alevi rahvaloolikooli näitering. Teatriloolik J. Tombi nim. Kultuuripaleesi esitajad külastasid J. Smuuli näidendi „See juhtus Saaremaal“ („Lea“). Näidendi on soome keelde tõlkinud Raili Kilpi-Hynynen ja lavastanud Aili Montonen. Saalistas külastajad jalgis eten-dust huviga.

Pärast etendust kohtusid küllaliskolektiivi liikmed Tallinna kultuuriloolikooli aktivistide ja meie teatriinimes-tega.

Pildid: stseen lavastuse l vaatus-est: Lea (Mirjam Eerola) ja Esko Trahter (Martti Lahtinen).

ei ole. Tähtsamat probleemi pole isegi püstitatud, lähtepositsiooni, mis määrab muude esteetiliste probleemide valgustamist, pole kuidagi määratud.

Seda tuleb rekonstrueerida üksikuid esteetilisi kategooriaid käsitledes. Esimene nende hulgas on kauni kategooria. Tuletame meelde, et vaidluste käigus esteetilise kohta kujunes vähe-malt kolm peamist seisukohta. Ühed esteetikud arvavad, et esteetilised omadused on objektiivsed ja langevad ühte asjade sääraste loomulike omadustega, nagu harmoonia, sümmeetria, täiuslikkus, proportsionaalsus, tasakaal jne. Teised väidavad, et esteetilised omadused on subjektiivsed, kuid nende objektiivsusel on mitte looduslik, vaid ühiskondlik iseloom. Kolmas seisukoht seisneb üldjoontes selles, et esteetiline kujutab enesest subjektiivse ja objektiivse või teiste sõnadega ideaalse ja reaalse dialektilist ühtsust. Mida arvavad selle kohta leksikoni koostajad? Nende arvates kaunis on kategooria, „mille kaudu antakse iseloomustust ja positiivne hinnang kõige täiuslikumale nähtustele tegelikkuses, ühiskondlikus elus (kas ühiskondlik elu ei ole tegelikkus? — B. B.), kunstis“ (lk-d 94—95). Säärane on esimene määratlus, millest järeldub, et kaunis on nähtus objektiveerimise olemuse avamise vahend ja ühtlasi hindav kategooria, mis väljendab inimeste suhtumist nendes nähtustesse. Kuid pisut allpool on antud teine tõlgendus: „Märksistlik-lenilik esteetika käsitleb looduses ilu kui materiaalse maailma osade omavahelise harmoonia ja täiuslikkuse tulemust, materiaalse maailma „omaduste ja tunnuste avaldust“ (lk. 95). Siin, nagu näeme, ei ole enam juttu hinnangust. Lause esimeses osas teevad autorid uduselt vahet kauni ja harmoonia kui objektiveerimise maailma lahutamatu osa vahel. Uduiselt, sest sõna „tulemus“ ei seleta peasegust midagi. Tsitaadi teises osas on täielikult võrd-

Niisi, missugune on „Väikeses esteetika leksikonis“ teoreetiline väärtus?

Nõukogude esteetikute viimaste aastate tööde üheks keskmaks teadusliku arutamise ja uurimise objektiks oli küsimus esteetilise olemusest ja spetsiifika. Oleks loomulik oodata, et leksikon esitab oma määratluse esteetiliste nähtuste kogu kompleksile olemuse ja spetsiifika kohta, selle ühise kohta, mis ühendab kauni ja traagilise, koomilise üleva jmt., selle kohta, mis eraldab esteetilise kõigest mitte-esteetilisest. Kuid niisugust artiklit leksikonis

Kirjandusest heliplaatidel

Raamatusõbra suhted ilukirjandusega kujunevad vaikselt, järele mõtteliku lugemisel. See on loomulik. Niisuguses intiimses kahekesi-kontaktis saab mahti süveneda, vajaduse korral võib raamatut tagasi lehitseda, uuesti üle lugeda. Miski ei takista assotsiatsioonide voolu, kõrvutamisi eluga, teistest teostest meenuvate piltide ja kujudega. Tänapäeval on kadumas need hurbased ja pikad talveõhtud, kui keegi perest luges teistele ette. Nii loeti aegapidi läbi mahukad romaanid. Selleaegsed lugemiseõhtud hääbuvad minevikku niisama paratamatult nagu kunagised, juba igiammustena tunduvad muinasjutuvestmised peretars.

Asemele on tulnud uus jutustaja — raadio, ja televisoor, mis vahendab ka kujutust. Näib isegi, et nende kaudu on kuulatava sõna osatähtsus viimasel ajal uuesti märgatavalt tõusma hakanud, ühtaegu mitmekesisemaks ja varasemaga võrreldes avaramaks muutunud: koju kuuldavaks-nähtavaks saab järjest enam kogu maailm.

Pole võimatu, et seegi on virgutanud huvi kunstilise sõna kuulamise vastu. Korraldatakse õnnestunud luuleõhtuid, Tallinnas regulaarselt toimuvate kirjanduslike kolmapäevade kõrval tegutseb Tartus luuletateer.

Pisut rohkema kui aasta jooksul on kunstilise sõna kuulamise võimalused avardunud veel teisiti. Kui meil paar aastat tagasi kuulus põhjendatud kurtmist, et puuduvad eestikeelsed kirjanduslikud heliplaadid, siis praegu ei saaks enam öelda, et midagi ei ole. Vahepeal on heliplaadikauplustes saada olnud tosin erinevat plaati, mis pakuvad üle 30 üksikpala. Nende esitajad on meie kõige tuntumad sõnakunstnikud Karl Ader (14 pala), Hugo Laur (11 pala), Ants Lauter (6 pala) ja Voldemar Panso (4 pala). L. Laatsi, H. Vaagi ja R. Perametsa esituses ilmus teatavasti juba mõnevõrra varem estraadinäht „Arutatakse abielulahutust“. Heliplaadistatud on eesti luuletajate värsse katkend „Kalevipojast“, paar rahvalaulu, proosat (O. Luts, A. H. Tammsaare, F. Tuglas), lisaks paar rahvajuttu. Vene kirjandust esindavad Tšehhovi „Ametniku surm“, V. Majakovski „Toomas“ ja katkend poeemist „Hästi“, lisaks veel mõned hoopis juhuslikumalt valitud palad.

Palade valiku vastu eesti kirjandusest ei tohiks olla suuremaid pretensioone. J. Liivilt „Rändaja“, „Must lagi on meie toal“ ja „Helin“, A. Haavalt „Mihkel ja Miina“, G. Suitsult „Oma saar“ ja „Kerkokell“, J. Semperilt „On liigutavalt tore“ ja „Kiusatus olla noor“. K. Merilaasi „Rannapääsuke“ ja „Viimne paat“, A. Sanga

„Laul surnud linnust“, J. Smuulilt „Mälestusi isast“ ja „Murkale, laeva-koerale“, P. Rummolt „Jaak ja taat“. Proosast katkendid O. Lutsu „Kevadest“ (Lible kõnelused poistega), A. H. Tammsaare „Tõest ja õigusest“ (Mädisel kõnelus Liisiga) ja „Vanadest ja noortest“ (härjavärsi püüdmise lugu), F. Tuglaselt „Igavesest ajast igavesti“. Nende ja teistegi heliplaadistatud palade vastu on vaevalt küll kellelgi midagi.

Kõhkluski tekib asjade praeguse seisuga juures, kui jälgida esindatud kirjanikke. L. Koidula lüürilist pole ühtegi näidet. Pole õige seegi, et D. Vaarandit tutvustab ainult „Hirošima lendur“, J. Sütist „Matus“, R. Parvet „Oskar Ohakasa“. Autorite esindatus ja kirjanikult valitud palade laadi peaks tulevikus hoolikamalt kaaluma.

On küll olemas plaate, mille eri palasid seob esitaja, sõnakunstnik — K. Ader, A. Lauter, H. Laur või V. Panso —, kuid puuduvad heliplaadid, mis püüaksid anda miniatuurse valiku mõne luuletaja loomingust. Eriti oleks niisuguseid hädasti vaja koolidele, kus neid võidakse suure eduga kasutada kirjandustundides. „Välke luuleraamat“ heliplaadi peaks ka iga luulesõbra seisukohalt huvitavam

olema kui praegune eri luuletajate ja erinevat laadi palade juhuslik kõrvuti esinemine. Eestkätt vajame heliplaate, millelt võiks kuulata L. Koidula, A. Haava, J. Liivi, G. Suitsu, M. Underi, J. Sütiste, J. Kärneri, H. Visnapuu ja teiste loomingut. Aga kaasaegsetestki luuletajatest — J. Semperist, D. Vaarandist, J. Smuulist, A. Sangast, J. Krossist, E. Niidust, U. Lahest jt. peaks selliseid ülevaateplaate valmistama.

Kindlasti on tarvis suuremat põimikut „Kalevipojast“ (näiteks A. Lauteri esituses). Rohkem on vaja heliplaate, mis püüaksid anda miniatuurse valiku mõne luuletaja loomingust. Eriti oleks niisuguseid hädasti vaja koolidele, kus neid võidakse suure eduga kasutada kirjandustundides. „Välke luuleraamat“ heliplaadi peaks ka iga luulesõbra seisukohalt huvitavam

Heliplaadi võib teisiti õnnestunult tervikuks siduda, kas või palade valimisel mingi kindla motiivi alusel: loodus (kevad, talv vms.), armastus, kodumaa, töö, lapsed...

Et esimeste kirjanduslike heliplaatidega tulid kuulajate juurde rahva hulgas kõige populaarsemad sõnakunstnikud, on aina hea. Edaspidi peaks heliplaateid võimaldatama kuulata teistegi näitlejate ja deklamaatorite kunsti.

Paraku ei saa rahule jääda sõnaliste heliplaatide kvaliteediga: mõni luo-

letus tundub üsna viimistlematu sisse loetud, sageli on plaadid defektidega. Põimikuga „Rahvaluulest tänapäevani“ on juhtunud iselaadi viiperus: taotlus plaadile võimalikult palju mahutada on põhjustanud paladevaheliste pauside liigse kokkusurumise (need on mõnikord märgatavalt lühemad kui deklamaatori pala lugemise ajal tehtavad pausid). Tulemus on pahandav. Kaob vahe eri luuletuste vahel, palad nagu jookseksid üksteise sisse. Ohtu satub esteetiline elamus.

Eelnenud märkmete otseseks inspireerijaks polnud siiski kurvastus praeguste kirjanduslike heliplaatide siinkohal nimetatud ja nimetamata jätetud puuduste pärast ega ka room, et meil juba on mõned laule- või proosafonograafid. Sõnakunstilisi heliplaate toodetakse ilmselt ikka liiga vähe, vähemalt poole aasta jooksul pole kauplustesse tulnud ühtki uut kirjanduslikku plaati. Seni toodetud on Tartust saada ainult ühte, ülejäänud kadusid müügil väga kiiresti. Riia Heliplaadi- ja muusikavabrik Tallinna stuudio loodust ei saa kuidagi vabandada. Kummaline oleks, kui peaks veel kord teostama hakkama, et kirjanduslik heliplaat on vajalik, et seda ootavad eelkõige luulesõbrad ja, mis veel tähtsam, kool.

Igatahes peaks olema õigustatud kõnelda sellestki probleemist, sest ka sõnaline heliplaat tähistab üht teed kirjanduse liikumisel rahva hulka.

Karl Muru

ALGAB DŽASSIFESTIVAL

Vaevalt ära saatnud Vene NFSV kunsti dekaadist osavõtnud kunsti-rahva, võtab Tallinn vastu uusi külalisi — seekord džassmuusikuid, kes võtavad osa täna algavast džassifestivalist „Tallinn 1966“, mille organiseerijateks on Tallinna TSN Täitevkomitee kultuuriosakond ja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi juures asuv vabariiklik džassmuusika komisjon koos Eesti NSV Heliloojate Liidu, Rahvaloomingu Maja ja Tallinna Džassiklubiga.

Džassmuusikute kokkutulekuid ja festivale on Eestis korraldatud juba ligemale kümne aasta jooksul, kuid tänavune kujuneb senipeetust märksa ulatuslikumaks ja huvitavamaks. Festivalist võtab osa ligi veerandsada džassansambli ja -orkestri — R. Babajevi ansambel Bakuust, V. Ganelini trio ja O. Molokojedovi kvintett Vilniusest, V. Vittini juhatusel töötav Teaduste Akadeemia töötajate orkester Novosibirskist, kohviku „Molodjoznoje“ orkester V. Bulanovi juhatusel Moskvast, Lvovi Riikliku Meditsiini-instituudi ansambel I. Homa juhatusel, G. Goldsteini, J. Vainsteini ja V. Koroljovi juhatusel töötavad orkestrid ning V. Kuusmani kvartett Leningradist jt. Meie kollektiividest esinevad festivalil mõni aeg tagasi korraldatud eelvooru parimad — E. Vainu trio, A. Vahuri oktet, T. Varti kvartett, R. Tammiku trio, R. Sammeti ansambel ja J. Tombi nim. Kultuuripalee orkester A. Meristo juhatusel. Festivali organiseeriva komitee kutsel saabus Tallinna ka Jan Johanseni juhatusel mängiv džassansambel Rootsist, külalisi on ka Soomest.

Täna ja homme õhtul on festivali kontserdid algusega kl. 19 Tallinna Laevastiku Ohvitseride Majas, pühapäeval aga kl. 14 „Estonia“ kontserdisaalis (viimase kannab üle ka Eesti Televisioon).

Filmifestival Kiievis

21. mail avati Kiievis pidulikult ülelinduline filmifestival. Võistlusele on saadetud 24 täismetraazilist kunstilist filmi, 9 lühimetraazilist multipilkatsiooni ning mängufilmi, 31 dokumentaalfilmi, 16 populaarteaduslikku filmi ja 24 ringvaadet.

„Tallinnfilm“ on festivalil esindatud kunstiliste filmidega „Põrgupõhja uus Vanapagan“ ja „Mäeküla piimamees“, nukufilmidega „Talent“ ja „Operaator Kõps seeneriigis“, dokumentaalfilmiga „Kivine hällilaul“, populaarteadusliku filmiga „Vaata ringi“ ja ringvaatega „Nõukogude Eesti“ nr. 10.

Kiievisse sõitis meie kinematografistide delegatsioon koosseisus L. Remmelgas, H. Pars, A. Soot, A. Lepa, A. Lundver ja G. Kromanov.

soov selgitada erinevusi mõistete „meetod“, „suund“ ja „stiil“ vahel. Ruumpuudusel võimaldame seda tööd teha erutavate elamuste sõpradel iseseisvalt, siin aga piirdume ainult paari kõrvutamisega, mis puudutavad teisi teemasid.

Artiklis „Rahvuslik“ on öeldud: „Paljurahvuselistes sotsialistlikes riikides (näit. NSV Liidus) on kultuur ja kunst sisult sotsialistlikud ja vormilt rahvuslikud“ (lk. 185). Aga mõned read enne seda: „Kunsti rahvuslikkuse peamiseks kriteeriumiks ongi kunsti-ku poolt rahvusliku iseloomu üldiste omaduste, ereda rahvusliku koloriidi väljendamine, sõltumata sellest, mida ta oma teoses kujutab ja misuguseid kunstilisi vahendeid kasutab“ (lk. 184 — meie sõrendus. B. B.). Tähelepanu vormist sõltumata? Ja veel, teises kohas: „Kunstiteose sisu onapära sõltub... kunsti rahvuslikest iseärasustest, mis peegeldavad antud rahva ajaloolist kogemust, vaimulaadi ja kultuuritraditsioonide spetsiifika“ (lk-d 199–200). Mis siis, jumal hoidku, on rahvusliku algme kandjaks — kas sisu või vorm?

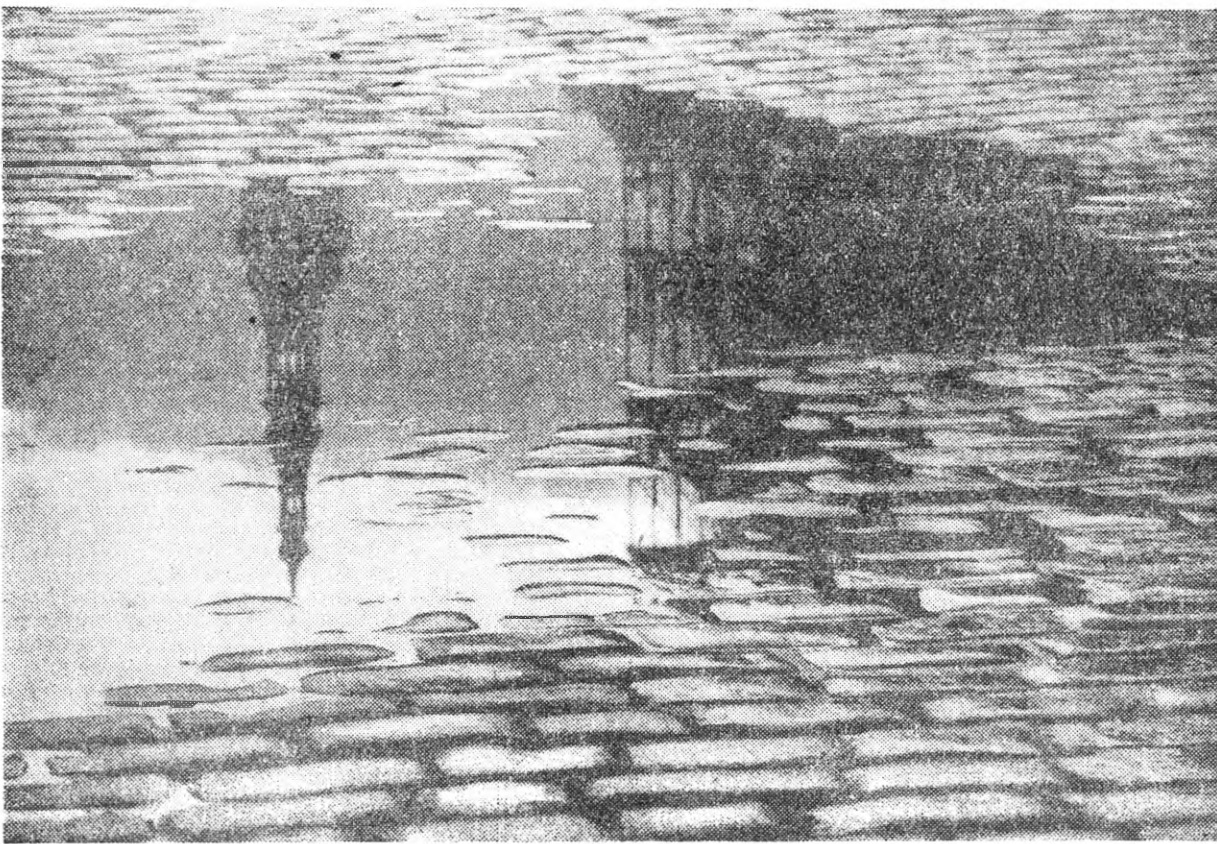
Või näiteks, mis on žanr? Ühest küljest on see „kunstiteose kompositsioonilise organisatsiooni ajalooliselt püsiv vorm“ (lk. 220). Teisest küljest „ajalooliselt kujunenud kindlad süžetiliselt suunad“ (lk. 148). Kolmandast küljest — proovige kindlaks teha erinevused žanri ja kirjandusliku liigi vahel, mis kujutab enesest samuti „teatud püsivat kompositsioonilist organisatsiooni...“ (lk. 98).

Kas see tähendab, et selle raamatu loojail üldsegi pole kindlat seisukohta või seisukohtade süsteemi? Rangel võttes, niisugune küsimus kõlab ilalduksena. Ilmsete vigade, vastuolude, uduste lausumiste mittetäieliku loetelu võiks artikli ülesannet täielikult (lk. 6, lk.)

TÖID NÄITUSELT „MAAL. GRAAFIKA. FOTO“

KALJU SUUR „Väike vahanukk“

PFETER TOOMING „Nr. 14“

Georg Ots külas leningradlastel

Möödunud nädalal kujunesid suureks kunstisündmuseks Leningradis G. Verdi ooperi „Othello“ etendused teatri „La Scala“ juhtiva solisti Raina Kabalivanskaja ja NSV Liidu rahvakunstniku Georg Otsa kaastegevusel.

Tuntud lauljatar Itaaliast Desdemona osas ja populaarne eesti laulja Jago osas võlvisid Leningradi teatri-publiku. Kaastegevad olid veel Niina Zasnobina (Emilia), Viktor Volkov (Othello) ja Pavel Nevalennõi (Cassio). Dirigeeris Vene NFSV rahvakunstnik Eduard Grikurov.

arusaamisele jõudmises, et elus on miski tegemata jäänud, et viljatult elatud aastaid ei saa enam tagasi (A. Tšehhovi „Onu Vanja“ või Peer Gynt...). Ja lõpuks esinevad tragöödiates tihti niisugused momendid, nagu „traagiline süü“ ja „traagilised vead“. Näiteks Oidipus Sophoklese samanimelises tragöödias, kes sai karistada isa kuriteo eest... (lk. 236). Tõepoolest, ei onu Vanja, ei Oidipus, ei ütleme Macbeth ja paljud teised traagilised kangelased pea võitlust „uue, kasvava, sotsiaalselt progressiivse“ eest. Nad jäävad algul esitatud vormelitest välja. Siis aga tuleb nagu deus ex machina appi Hegelilt laenatud, kuid üsna vabalt tõlgendatud „traagilise süü“ mõiste: paremal juhul võib lugeja arvata, et see on tasu isade pattude eest. Ta sai jällegi loetelu iseloomuga seletust: traagiline — see on A, kuid ka B, C jne. Üldist, traagilise kõiki juhtumeid hõlmavat formuleeringut pole leitud.

Lähemalt koostööd peatumata märkime ainult, et selle määratluses figureerib uuesti ideaali moment. Peale selle väärbi tähelepanu järgmine mõte: „Koomilise kujutamise on omane kõigile kunstiliikidele“ (lk. 109). Sellesse on raske uskuda. Keegi pole veel näinud arhitektuuriteost, mille ülesandeks oleks koomilise kujutamine. Tõsi, esineb arhitektuuriteoseid, mis tekitavad koomilist efekti, kuid see sünnib arhitekti tahtest olenemata.

Et teha lõpp esteetilisele kategooriat, peatume veel sõnal „ilus“. Koha artikli esimeses kärges selgub, et kategooriat „ilu“ kasutatakse tegelikkuse esemete ja nähtuste niisuguste esteetiliste omaduste määratlemiseks ja hindamiseks, nagu „täiuslikkus, harmoonilisus ja väljenduslikkus“ (lk. 73). Ometi! Nüüd on selge, et autorid peavad — vähemalt leksikoni sisse leheküljel — harmoonilisust jmt. esteetiliseks omaduseks. Tõenäoliselt nad jagavad

esteetilise kohta seisukohta, mis meie loetelus oli nimetatud esimesena. Kui-ki see tundub kõige kahtlasemana, pole siin aga enam vaidlusteks asu. On oluline kindlaks määrata esitluse segasuse ja keerukuse fakt, milles on üldse raske autori positsiooni ära tunda.

Mitte vähem uduiselt on tõlgendatud ka teine tähtsaim probleem — realismi probleem. Realismi määratlus tugineb leksikonis Engelsi tuntud sõnadele, mille järgi see mees oelab peale üksikasjade tõepärasuse „tüüpiliste karakterite tõepäraselt kujutamist tüüpilistes olukordades“. Järelikult, realismi peamiseks kvalitatiivseks iseärasuseks on tüpiseerimine. Tüpiseerimine on aga viis, „kuidas avada kunstilistes kujundites kordumatu ja individuaalse kujutamise kaudu seda üldist ja seaduspärast, mis on inimeste ja ühiskonna elus, inimeste psüühilistes elamustes ja vahetõrgetes; kunstilise

üldistuse ja individualiseerimise kompleks“ (lk. 242). Aga „üldistus (kunstiline) — tegelikkuse kunsti peegeldamise viis, mis avab kujutatava nähtuse olulised jooned individuaalses ja kordumatus kunstilises vormis“ (lk. 252). Kuna kunstiline üldistus eeldab juba ise individualiseerimist, siis tüüpiline kui üldistus ja individualiseerimise kompleks kujuneb juba individualiseerimise individualiseerimiseks, nii-öelda individualiseerimiseks ruudus. Kui aga kalduda kõrvale sellest lapsedest, siis pole raske veenduda, et tüüpilisuse ja kunstilise üldistuse mõisted on leksikonis identsed. Nendest ei erine millegagi ka „kunstiline kujund“, mis samuti on „üldistamise viis, mis toimub konkreetselt meelelises vahetult tajutavas vormis“ (lk. 113). Ühesõnaga, tüüpiline = üldistusele kunsti = kujundile. Kuid nagu järgnevalt nägime teatavalt, on kunstiline üldistus omane

mis tahes loominguliste meetodite — klassitsismile, romantismile jne. Millel siis seisneb realismi erinevus klassitsismist ja romantismist, mis väljendavad mitmesugusel kujul elu-tõde“ (lk. 252)? Nimelt selles: „Realistliku kunstilise üldistamise põhilisiks on tüpiseerimine, kus kunstnik loob uue kvaliteedi — tüüpilise kujundi, mis kujutab endast üldise ja individuaalse, seaduspärase ja juhusliku lahutamatu ühtsust“ (lk. 252). Aga kuulge, ütlev lugeja, kunstiline kujund on samuti üldise ja individuaalse, seaduspärase lahutamatu, ühtsus... Ja kujundlik on kogu kunst — romantism, ja klassitsism, ja gootika... Kus on siis realismi „uus kvaliteet“? Lugejal on õigus. Vastust sellele küsimusele ei ole, leksikoni autorid võavad meid mööda suletud ringi.

Mõningaid älestunnistusi

Lahkusin seis-
militsest jaamast
lõpliku arusa-
misega, et mitte
jaama töös pole täskentlaste jõu sala-
dus. Tuli edasi otsida.

Vahele tulid koledad sündmused
7. mai õöl vastu 8-ndat. Et Täskenti
mõista, tuleb ise maavärisemine üle
elada.

Tõuge tuleb tingimata ootamatult.
See ahkilisus viib inimesed šokki. Neid
ei halva maa võnkumine, vaid mürin.
Müri tuleb maa seest. See ebaloomu-
likkus iseenesest vapustab inimesi.
Kõmin plahvatab õhku, viirerih, võ-
tab võimust. See kestab ja kestab.

Õöl vastu kaheksandat maid oli esi-
mene tõuge kell veerand 4. Silmad sei-
sivad pidevalt laienevat vahemaad
lambi ja seina vahel. Tõuke algusest
kuni selle lõpuni oli vahemaad see-
sama.

Saabus vaikus. Nii nagu polnud üle-
minekut vaikuselt kõminale, nii pol-
nud ka üleminikut kõminalt vaikusel-
le. Saabus rahu, sina aga ikka lamad
ja vaatad otse enda ette.

Kümne minuti pärast kõik kordus.
oma metsikuses kaheksakordseks suure-
nenuna. Teine kuuepalline tõuge ajas
kõik õhkele jahedale tärnvaale.

Viie minuti pärast (ma ei rõhuta
aega juhuslikult: inimesed koguvad
end tihti just pärast tõeget) tor-
masid üksteise järel tärnvaale sani-
taar- ja miilitsaautod, mootorrattad,
sõjaväeautod...

Saabus rahu. Tõukas seenevihma,
saabus vaikus, nägime tumedat peh-
met taevast.

Tunni aja pärast linn juba magas!
Kuidas sellest aru saada? Sellest
tasub väikida — mõnedest Täskenti
õppetundidest. Enne aga veel ühest
küsimusest.

Zilzile on kõigele inimlikule niivõrd
võõras, et inimesed justkui ärkavad
hirmasest unenäost ja justnagu jätka-
vad hetkeks katkenud elu. See pole
lihtne jätkamine: siin tekib tahtejõud,
kasvab jõud. Inimene on oma rahu-
tu planeedi vääriline. Ta on ka ise
võimas ja suur. See on esimene õppe-
tund.

Nüüd hakkasin vaatama täskenti-
lastele ja linna tärnvaale teise
pilguga. Nende naeratuste ja naljatuse-
taga oli karm otsustavus. Valmis-
olek uueks kohtumiseks sealpoolsete
(teisel pool inimeste maailma seisvate)
jõududega.

Nüüd kerkis uus ülesanne — linnast
arusaamine. Linn pidas end ülal ühte
organismina. Tema mitmepalgelisus
või rõhutas peamise ühtsust.

Ent linnast arusaamine osutus äär-
miselt raskeks.

Rääkisid sadade inimestega, kuula-
sin ja vaatasin. Täskenti õppetundidel
pole isiklik, vaid üldriiklik tähtsus.
Veelgi laiemalt — ülemaailmne: Täsk-
kenti vaatab kogu maailm.

Filatelistidele

Võidupühal, 9. mail, lasti käibele viiest
margist koosnev sari, millel on kujuta-
tud Nõukogude Liidu kangelaadid —
Suure Isamaasõja partisanid A. Morozo-
va, F. Strelets, I. Bumazkov, N. Kuznet-
sov ja L. Sudaev.

Prantsuse töölislauetaja ja Pariisi
Kommuni võitleja Eugène Pottier
(1816—1887) 150. sünniaastapäeva tä-
histati margiga, millel tema portree kõr-
val on epsood revolutsioonilistest võit-
lustest Pariisi Kommuni päevil. Muude
revolutsiooniliste laulude hulgas kirju-
tas E. Pottier 1871. aastal «Internatsio-
naali».

ÜLKNO XV kongressiks ilmunud post-
margil on koduajagaegne võitleja ja kom-
monaut, kes sümboliseerivad komsonoli
osavõttu nõukogude riigi ülesehitami-
sest.

Kõik eelmajutud margid on nelja-
kopikased.

Saksa kunstnikelt vietnami rahvale

«Kunstnikelt vietnami rahvale» —
selle moto all oli paviljonis «Kunst
im Heim» Berliinis Saksa Demokraat-
liku Vabariigi kunstnike teoste näitus-
müük. Tõid on seal rohkem kui kuue-
kümmelt kunstnikult. Teoste müügist
saadav raha antakse Vietnami Rahva
Abistamise Fondile.

20 kg käsikirju Hemingwaylt

«Ernest Hemingway jättis pärandu-
seks 20 kilogrammi käsikirju» ütles
kirjajätku kesk jutuajamisel ajakirjani-
kega. Nendest käsikirjadest on juba
avaldatud raamat, mis käsitleb kirjan-
iku elu tema noorpõlv aastail Pariisi.
(«Pidu sinu enesele»). Ilmumata on veel
kaks romaani ja mitmed jutustused.

Mida enam ma ringi käisin, seda te-
ravamalt tuunetasin, milles on täsk-
kentlaste jõud: neil on võimsad toed.
mis nagu ulatasid käe igale kannu-
tadaaanule.

Otsukohe pärast kõige tugevamat
maa-alust tõuget sõitsid Täskenti
L. Brežnev ja A. Kossõgin. Koos nen-
dega oleks naan kogu maa tulnud abi
andma ja päästetööd tegema. Kõik said
aru, et partei ja valitsuse juhtide ko-
halesõit toob kaasa suuri tagajärgi.
Nende mastaap sai kohe selgeks. To-
hutu maa lahkelt ja siiralt sirutatud
abistat käsi tõi kergendust.

Siin pole koht riigi poolt osutatud
abi loetlemiseks, see ulatub palju-
de miljarditeni. Linnad võtavad enda
juurde tuhandeid täskentlasi. Linnad
ehitavad üles terveid kvartaleid, anna-
vad kõike, mida on inimesele vaja.

Inimene pole üksinda. Inimene elab
ühiskonnas, kes püüab teda aidata.
Rahvaste hulgas, kes talle paljalt
kaasa elavad. Ta on lülitatud süsteemi,
mis on valmis tema jaoks kõike tege-
ma.

Peab tunnistama, et mõõdukas palju
päevi, enne kui sain aru, mis on Täsk-
kendi zilzile peamine: mitte zilzile
ise, vaid see, mis sellele järgnes: nõu-
kogude ühiskonna võimaluste väljendi-
mise üha kiirenev protsess.

Täskent on näide nõukogude rõimu-
jõust, tema toimekusest, energilisusest
ja andekusest. Nõukogude võimul oli
eksam ja ta soovitas selle edukalt.
Üksus temas ja tema toes ongi Täsk-
kendi jõu saladus.

Pöördugem algusehetke juurde

kes rahulikult magasid, vaid see leidis
paljusid tööl. sundis jooksmas tärnvaale
ja vaatama äkki tekkinud roosat heli-
ki linna kohal.

Linna kiirabi läks esimesel hetkel
rivist välja — telefonid ei töötanud.
Arstid ja sanitarid mõtlesid seinte
pragusid ja lõhesid raudates kindlasti
oma kodule.

Ent ükski ei läinud ära. Juba hak-
kasid kohale tulema kannatatadaanud.
Turistasid mootorrattad, kihutasid
autod.

«Ennekoike lõime korra majja,» rää-
kis vanemast Aleksandra Nikolajev-
na Telegina.

Kirovi tänaval majas nr. 13 sai sur-
ma kaheksa-aastane pois. Kombinad-
is hukkus üks naine rusude all.

Haavatuid ja kannatatadaanud tuli
26. aprillil terve päeva jooksul, kogu
27-nda õö ja päeva. Siis ei naljatatud.
Ei naerud. Siis töötati ekstaasis, kirg-
likult. Arstid olid kaks sõõpvaale valves.

Töötasid tuletõrjujad. Nad läksid
tulle, keemiainstituudi keldrisse, mis
olid täis vesinikku ja mürgiseid aineid.

Kõik jäid oma kohtadele. Kõik tulid
hommikul tööle. Nad tulid tööle va-
rem — nad otsisid leevendust. Nad
tahtsid kokku puutuda sellega, mida
nimetatakse rahvaks, mida nimeta-
takse riigiks...

Täskenti tänavad jooksevad küm-
neid kilomeetreid, nad ristuvad ükstei-
sega. Purustatud kvartalid ühine-
vad tervetega. Täskent laub majast
majja, seinast seinale. Täskenti täna-
vad ulatuvad kaugemale, kusaqil kaugu-
ses ühinevad nad teiste meie linnade
tänavatega, meie suure maa kõigi ava-
rustega.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

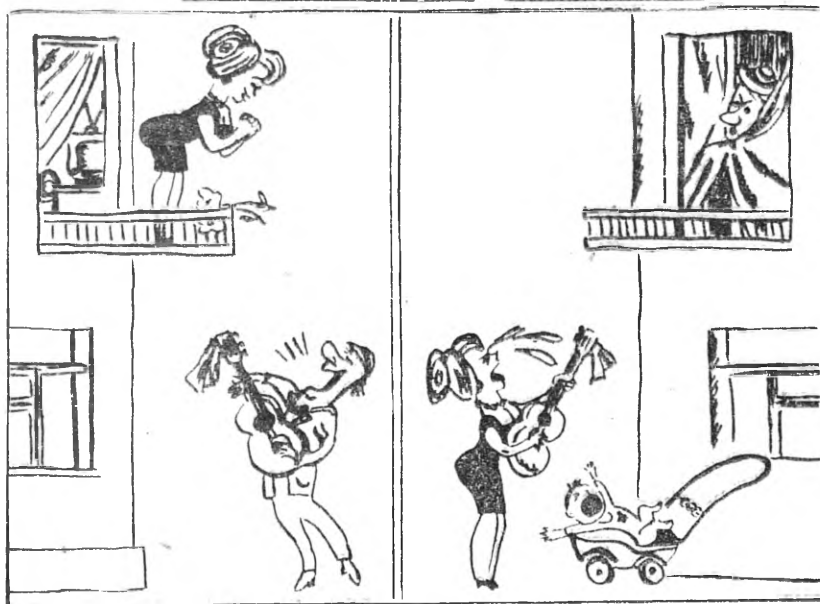
Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Täskendis funnefid uhkelt ja tera-
valt, et oled nõukogude inimene.

Nõukogude inimese psühholoogia
rajaneb oma maa peremehe kindluse-
tundel. See ongi meie ühiskonna jõu
alus. Täskent usub igasse oma elaniku,
igapähega räägib ta mehiselt ja
avameelselt.

Huumorit ja satiiri

(«Perets»)

Lugu sõprusest

Teame ja tunneme mitmesugu-
seid sõprustegusid. Juba enne muist-
seis juttudes kõneldi, kuidas rebane
sõbrutses hundiga ja hunt koeraga,
koer jälle kassiga ja kass rotiga
ning mis sellest sõprusest tuli. Ega
oska alati inimestegi puhul ette
aimata, kuidas sõprus areneb, mill-
seid keerdkäike teeb ja kuhu võib
lõpuks välja jõuda. Nagu näitab see-
samagi lugu.

Elas kord poeet, kes oli natuke
prosaist ja raasuke dramaturg. Tema
keskpäraseid teoseid ei kiidetud
umbropsu ega laidetud ülemäära.
Aga leidis helde kriitiku, kes poeeti
raamatuid teistest kõrgemale upitas.
Seda vennikest kutsuti siis kriiti-
kuks-sõbrameheks. Ning õeldi töö-
meeli naljatoonil, et nende sõprusel
on üpris konkreetne maik juures.

Võta sa kinni, mis ja kuidas, — eks
konkreetsust ole igamugulist.

Heakene küll. Avaldas poeet uhi-
uue poeemi. Ei hakanud juhuslikke
arvustusi ootama. Ruttas otsemalt
sõbramehest kriitikku juurde ja lau-
sus libe-leebeelt:

«Pai sõber, kiida minu uut poeem-
mi.»

Kriitik vastas tõredalt:
«Ei saa praegu kiita. Ei ole tuju.»

«Miks sul tuju pole?»

«Noh, seda ja teist. Naine ka pirt-
sakas.»

Poeet otsis sõbra nooriku üles ja
palus:

«Pai noorik, ole oma mehe vastu
hea ja lahke ja soovita talle, et ta
minu uut poeemi kiidaks.»

Kriitik noorik kurtis:

«Kuidas ma olen hea ja lahke, kui
mehe ema ei ole sugugi kena. Käib
minust mööda, nagu oleksin tühi
õhk.»

Poeet tõttas sõbra ema poole ja
nurus:

«Pai sõbra ema, ole minia vastu
kenas.»

Sõbra ema torises:

«Kuidas ma olen kena, kui kingad
pigistavad. Hakkasin saapavabriku
peainseneriga tõrelema, see ütles
pahasti. Nimetas mind polkovniku
lesekas.»

Poeet lippas peainseneri manju ja
noomis mahedalt:

«Kallis peainsener, mis sa ütled
sõbra emale pahasti. Parem räägi
midagi meelitatavat.»

Peainsener mõnas:

«Või hakka niisugust sõherdist
meelitamal! Oleks veel, et oma tuju
lustiline. Aga minu lustivarud on
otsas. Direktor krillib. Ei määra
preemiat.»

Poeet silkas direktorit manguma:

«Armas direktor, ära krilli pea-
inseneriga.»

Direktor uras:

«Miks ma ei peaks krillima. Sek-
retärineiu aina tusatseb ja mossi-
tab.»

Poeet põikas sekretärineiu anu-
ma:

«Kullapai neiu, ära ole direk-
tori vastu mossis.»

«Ei saa teistiti,» kaebas neiu.
«Sõbratar värvib pea roheliseks ja
kõik vahivad muudkui teda.»

Siis vudis poeet sekretärineiu
sõbratari juurde, takseeris selle ro-
hendavat soengut ja vangutas lait-
valt pead.

«Mis viga?» küsis sõbratar ehmu-
nult.

Poeet kostis nutikalt:

«Kas te tõesti ei tea, et Pariisis
ja tagapool Pariisi kantakse juba
sinilililaid soenguid?»

«Oh!» hüüatas neiu ja mähkis
juuksed tihedasse salli. Ning hoidus
edev piigake eemale rahvarikkaist
ja heledasti valgustatud paikadest.

Paistis, et lood ja laulud hakka-
vad edemuse poole veerema.

Kuna pepsi piigat ei olnud epu-
tamas-kekutamas näha, paranes
sekretärineiu mõru meeleolu ja neiu
naeratas oma direktorile. Direktor
premeeris peainseneri. See meelitas
kriitiku ema. Viimane oli kena mi-
nia vastu. Ning noorik praadis me-
hele selle lemmikrooga ja kandis
sõõmaaja naerusu lauale ja hakkas
õhinal — nagu kokku lepitud —
poeedi uut teosest ülistama.

Aga paraku oli juhtunud õnne-
tus: lemmikroog oli põhja kõrbenud.

Kriitik krimsutas nagu ja tori-
ses:

«Loed selle andetu grafomaani,
selle tobeda käpärise magedat vada
ja lased toidu kärsama minna.»

Noorik pööras selja. Kriitik oh-
kas, vaikis kodurahu huvides, hak-
kas sõõma ja kiristas tasakesi ham-
baid. Siis istus kirjutustauva taha ja
asus, endil tühimani suus, arvus-
tust kirjutama.

Arvustus ilmus. Poeet kibeles lu-
gema. Algas pani mõnusalt muhe-
lema. Lõhnas nagu magusa kiituse
järele. Siis aga pudeneks sekka öla-
kehitusi ja küsimärke ja varsti la-
jatas pahuraid ning lausa vihaseid
hüüatusi. Poeet luges ja sülitas. Sü-
litas ja kratsis pead: kuidas see küll
juhtus. Nähti ometi väeva, joosti ja
sekeldati, sätiti inimeste seoseid ja
õndati meeleolusid. Ning kui poeet
viimaks kuulis, et kõige taga losy-
tab põhjakõrbenud lemmikroog, las-
kis ta pea loengu ja ümises alistu-
nult: «Selge dialektika.»

Ilmar Sikemäe

«Kas teil on veevärk rikkis?»
«Oh ei, me otsime televiisori.»
(Tšehhi).

(Poots)

POLIITILISTE PLAKATITE JA POSTKAARTIDE VOISTLUS

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva tähistamiseks kuu-
tutasid Eesti NSV Kirjastuskomitee ja
Eesti NSV Kunstnike Liit välja poliitiliste
plakatite ja kunstiliste postkaartide
võistluse.

Võistlusele oodatakse kõige ideelise
taseme ja suure kunstimeisterlikkusega
teostatud poliitilisi plakateid ja post-
kaarte, mis kajastaksid Nõukogude rah-
vaste poolt 50 aasta jooksul läbikäidud
teed, partei ja rahva ühtsust: NSV Liidu
rahvaste sõpruse ning tööliste ja talu-
pöegade liidu, nõukogude patriotsmi ja
proletaarse internatsionalismi väärama-
tut jõudu, kogu Nõukogudemaa ja meie
vabariigi saavutusi rahvamajanduses ja
kultuurielus, teaduse ja tehnika vald-
konnas, NSV Liidu võite kosmose vallu-
tamisel.

Seoses uute, nõukogulike kombetai-
tuste ja traditsioonide kujunemisega ning
juurdumisega nõuab elanikkond järjest
rohkem ideerikkaid, kaasaegse sisuga
tähtpäevalisi ja õnnitluspostkaarte, mida
võistlusest osavõtjad peavad samuti
arvestama.

Parimate poliitiliste plakatite ja kun-
stiliste postkaartide eest määrab žürii
preemiad.

PLAKATID

üks I preemia 600 rbl.
üks II preemia 450 rbl.
kaks III preemiat 300 rbl.
kolm ergutuspreemiat 100 rbl.

POSTKAARDID

üks I preemia 300 rbl.
kaks II preemiat 200 rbl.
kolm III preemiat 100 rbl.
kolm ergutuspreemiat 50 rbl.

Trükiavalmis plakatite ja postkaartide
eest tasub kirjastus honorari vastavalt
kehtivale hinnakirjale, arvestamata
võistlusele saadud preemiat.

Plakateid ja postkaarte tuleb esitada
trükiavalmis kujul koos tekstiga. Kasu-
tada võib kuni 8 värvi.

Plakatite ja postkaartide võistlusele
esitamise tähtaeg on 31. oktoober 1966.

Võistlustööde hindamiseks moodusta-
vad Kirjastuskomitee ja Kunstnike Liit
žürii.

Iga trükiavalmis originaal mängusõna-
ga tuleb esitada või saata aadressil: kir-
jastus «Eesti Raamat», Tallinn, Pärnu
mnt. 10, «Plakati ja postkaardi võistlus».
Iga originaalile lisatagu mängusõnaga
varustatud kinnine ümbrük autori ees-
isa- ja perekonnanime ning täpse aad-
ressiga.

Kirjaümbrik

Imelik küll: maapoodidest pole
saada nägusaid kirjaümbrikke. Pa-
kutakse kõikjal ainult halva pabe-
riga ja pikkade etteformitud joon-
tega ümbrikke. Pole trehvanud ka
suuremates linnakauplustes kau-
neid ümbrikke. Lausa piinlik on
saata sünnipäeva-õnnesoovi või
juubelivõitlust sellises maitsetus
«kestas».

Meie rahvast loetakse kirja-
oskuse poolest esimeste hulka maa-
lillas. Trükielid ilmutab ja neid loe-
takse rohkem kui kusaqil mujal.
Kas me siis ei oska kirjutada kir-
jale aadressi, ilma et seal oleksid
ees pikad trükitud jooned?

P. Haamer

Tudulinna

Lauluveterani kahekordne juubel

Möö

Arnold Juhkum

Pärast pikaajalist rasket haigust suri 19. mail 1966 Eesti NSV teeneline kunstitegelane Arnold Aleksandri p. Juhkum, NLKP liige 1917. aastast. Kogu oma elu pühendas ta kodumaa, partei ja nõukogude kunsti teenimisele.

A. Juhkum sündis 1895. aastal Tallinnas töölisperekonnas. 15-aastaselt hakkas ta tööle tehases «Dvigatel» ja töötas seejärel Vene-Balti laevatehases.

1918. aastal astus A. Juhkum vabatahtlikuna Punaarmee 1. Tallinna kommunistlikku pataljoni. Selle pataljoni võitlejana kaitses ta Smolnoid ja tegi seejärel kaasa lahingud valgekaartlaste vastu Uraali rindel. 2. Viljandi kommunistliku polgu koosseisus võitis ta osa Eesti-maa vabastamise lahingutest.

1921. aastast 1927. aastani töötas A. Juhkum Ülevenemaalise Erakorralise Komisjoni — OGPU organisatsiooni. 1921. aastal algas ka tema loominguline tegevus: Petrogradi Eesti Töölisteatri näitleja. Foto- ja kinotehnikumi õhtufakulteedi kuulaja, esimesed osad filmis...

1927. aastast pühendus A. Juhkum täielikult filmikunstile. Abirežissöörina, assistendina ja režissöörina-lavastajana võitis ta oma sügavalt parteiliste filmidega hea kuulsuse.

Oktoobrist 1940 oli A. Juhkum taas armees. Suure Isamaasõja aastail töötas ta Riikliku Julgeoleku Ministeeriumi uurijana.

Septembris 1946 pöördus A. Juhkum uuesti tagasi armastatud kunstilale. Tallinna Filmistuudio režissöörina lõi ta suurepäraseid olukirjeldusfilme ja ringvaateid

ning dubleeris vennasvabariikide paremaid filme eesti keelde. Ühtlasi arendas ta suurt ühiskondlikku tegevust.

A. Juhkum oli autasustatud Tööpunalipu ordeni, Punatähe ordeni, paljude medalite ja aukirjadega.

Mälestus põhiolekust kindlast kommunistist, hingestatud kunstnikust ja heast seltsimehest Arnold Juhkumist jääb alati meelde südamesse.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Kinematograafia Komitee

Eesti NSV Kinematograafia töötajate Liit

Stuudio «Tallinnfilm»

EKP Tallinna Keskrajooni Komitee

Ardo Sivadi

24. mail suri Tallinnas raske haiguse kätte Eesti NSV Kunstnike Liidu liige, maalikunstnik Ardo Sivadi (varem Sivard).

A. Sivadi sündis 10. märtsil 1900. a. Narvas töölisperekonnas. Pärast keskhariduse omandamist siirdus ta 1922. a. «Pallase» kunstikooli Tartus, kus õppis maali K. Mäe ja A. Vabbe ateljeedes. Vaheldumisi töötades ja õppides suutis ta kunstnikooli täieliku kursuse lõpetada alles 1932. a. Palju aastaid töötas ta õpetajana Tartu, Rakvere ja Tallinna keskkoolides, mõnda aega Tallinna Peijutehnilises Instituudis ja leidis seejuures ka mahtu loova kunstnikuna tegutseda. Juba 1922. a. peale hakkasid kunstnikute seinte ilmuma A. Sivadi pastelltoonide maalitud stiliseeritud laadis teosed. Peamiselt Tallinna motive käsitöövate linnavaadete

ja maastike kõrval valmis kunstnikul rohkesti sõjajoonistusi ja maale «Kalevipoja» aineil. Mõned aastad tagasi debüteeris kadunu edukalt ka näitekirjanduse valdkonnas, kus sai avalikul võistlusel II preemia osaliseks. Käesoleval ajal on kirjastuses «Kunst» väljaandmisel Leonid Volõnski raamat «Haljad eluvõrsed» («Impressionistid»), mille A. Sivadi tõlkis alles hiljuti.

Ardo Sivadist kui tagasihoidlikust inimesest ja hoolikast töömehest jääb tema sõpradele ja kolleegidele helge mälestus.

Eesti NSV Kunstnike Liit

Eesti NSV Kunstifond

Ardo Sivadi ärasaatmine on reedel, 27. mail kl. 16 Tallinna Kunstihoonest, matmine kl. 17 Metsakalmistule.

VOLDEMARE VENT

18. mail 1966. a. suri oma 66. eluaastal Voldeemar Vent, ringhäälingu, ajakirjade ja kirjastuse «Eesti Raamat» kauaaegne kaastööline, kelle tõlkeid vene keelest on meie lugejale kättesaadavaks teinud L. Tolstoi «Sevastopoli jutu» ja Kuprini, Bunini, Prževalski jt. mitmed teosed, ka on ta tõlkinud teiste Nõukogude vennasrahvaste kirjanike lühilugu ja rohkesti humoristlikke lühilugu.

Vanemad kirjandushuvilised mäletavad ka kirjanudust, mida ta entusiastlikult organiseeris E. Viide, A. Tammsaare ja O. Lutsu austamiseks, ning varasemas eas kirjutatud humoreske.

EESTI NSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Reedel, 27. V kl. 14 «Programm nr. 2» (Elva keskkoolis), kl. 21 «Otsustage meie üle, inimesed» (Elva kultuurimajas).

Laupäeval, 28. V kl. 20 «Otsustage meie üle, inimesed» («Avangardi» kolhoosi klubis). Pühapäeval, 29. V kl. 20 «Otsustage meie üle, inimesed» (Võnnu kultuurimajas).

Esmaspäeval, 30. V kl. 19 «80 päevaga ümber maailma» (RT «Vanemuises»).

Teisipäeval, 31. V kl. 19 «80 päevaga ümber maailma» (RT «Vanemuises»).

Kolmapäeval, 1. VI kl. 20 «Otsustage meie üle, inimesed» (Valga kultuurimajas).

Neljapäeval, 2. VI kl. 14 «Lihtsalt hirmust» ja kl. 20 «Programm nr. 2» (Võru kultuurimajas).

Reedel, 3. VI kl. 14 «Lihtsalt hirmust» ja kl. 20 «Programm nr. 2» (Võru kultuurimajas).

Laupäeval, 4. VI kl. 20 «Otsustage meie üle, inimesed» (Võru kultuurimajas).

Pühapäeval, 5. VI kl. 20 «Otsustage meie üle, inimesed» (Helme maakultuurskoolis).

DANIL LOKŠIN SURNUD

Neli päevil suri Moskvas ootamatult üks Nõukogude silmapaistvamaid muusikateadlasi, muusikapedagooge ja koorijuhte, kunstiteaduste doktor professor Danil Lokšin. Suurema osa oma elust pühendas ta noorte muusikalise kasvatus probleemidele, oli palju aastaid muusikaõpetaja ning teaduslik kaastööta Vene NFSV Pedagoogiliste Teaduste Akadeemia Laste Kunstilise Kasvatuse Instituudis. Viimastel aastatel töötas D. Lokšin Gnossinite-nim. Muusikainstituudis professorina.

Tihedad sidemed olid D. Lokšinil meie vabariigi muusikategelaste ja koorijuhidega. Ta viibis siin peaaegu kõikidel suurematel muusikalistel üritustel ja laulupidudel. Kuuldu ja nähtu kohta on ta avaldanud artikleid ja kirjutanud üleilmailseid ajakirjanduses. Ülatuliskumalid artikleid on ta avaldanud Eesti NSV Riikliku Akadeemilise Meeskoori kontserdist, koolinoorte kunstilise isetegevuse vabariiklikest ülevaadetest ja üldlaulupidudest. Mitmel korral on tal olnud kokkupuuteid vabariikliku koorijuhide segakooriga.

ETTETELLIJAD!

Sarjast „Maailm ja mõnda“ jõudis lugejateni

G. USPENSKI RAAMAT

«KAITSEALUSTES PÕLISMETSAD»

milles autor huvitavalt ja kõitvalt jutustab Siberi kaunitest taigarakadest, Kaukaasia järskudest mäenõlvadest ja rändlindudest kihavatest järvedest.

Samas sarjas ilmunud I. ILJINSKI raamatu

„MURKMADE JAHIL“

viimaseks väljaostmise päevaks on 28. mail 1966.

Vabariiklik Raamatukaubastu

UUSI RAAMATUID

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI XXIII KONGRESSI RESOLUTSION NLKP KESKKOMITEE ARUANDE PÕHJAL. NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI XXIII KONGRESSI OTSUS NLKP PÕHIKIRJA OSALISE MUUTMISE KOHTA. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 20 000 eks. 26 lk. Hind 8 kop.

P. Larin. VABASTAMISLAHINGUTE RADADEL.

Rohkem kui kakskümmend aastat on möödunud võidust Hitlerliku Saksamaa üle Suures Isamaasõjas. Küllastades ja tundma õppides meie vabariigi kauneid paiku, on kasulik meelde tuletada ka kunagi võitlustandrel. Brošüür manab rändaja vaimusilma ette linnulennulise ülevaate Baltikumi vabastamislahingute käigust ja Eesti Laskurkorpuse lahinguteest Suure Isamaasõja võidukal perioodil. Kaane kujundanud F. Zinatula ja L. Kruus-maal. Illustratsioonid fotodega. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 12 000 eks. 62 lk. Hind 13 kop.

A. Rannes. AUF NEUEN WEGEN. (UUTEL TEDEL). Pikk Nõukogudemaal töötus. Kaas: G. Pant. Illustratsioonid fotodega. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 2000 eks. 48 lk. Hind 25 kop.

H. Kahn. ÖPI ENNAST TUNDA. Raamat noortele.

Sageli iseloomustatakse murdega ainult sugulise arengu seisukohalt. Kuld kõrvuti sugulise areamisega toimub murde-eas ka intellektuaalsete võimete kiire kasv, tekib töövõim, rikastub tunneelu ja kujuneb iseloom. Seejärel on kõnealuse raamatus, ehkki see on kirjutatud peamiselt arsti seisukohalt, murdega käsitatud näideteid ja laiemalt. Raamat on mõeldud eelkõige noorsoole alates 15–16. eluaastast. Kaas: T. Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 25 000 eks. 102 lk. Hind 15 kop.

TÕSSEADUSANDLUS. Kehitvate normatiivaktide kogumik seaduse 1. det. 1965. Teine täiendatud trükk. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 12 000 eks. 564 lk. Hind 1 rbl. 38 kop.

E. Palmiste. 12. JUUNI 1966. NSV LIIDU ÜLENNÕUKOGU VALIMISTE PÄEV. Plakat. Tiraaž 10 000. Tasuta.

KEEMIA TANAPÄEVAL. Lugesimisel. Koostanud H. Kross. Pär. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu väljaanne. Tiraaž 1000. 8 lk. Tasuta.

TALLINNA III SPORDIMANGUD. Sisaldab mängude raames toimuvate võistluste loetelu, Tallinna spordisündmuste ja tallinlaste sportlike saavutuste kroonikat jne. Kaas: E. Palmiste. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 10 000 eks. 64 lk. Hind 13 kop.

PROPAGANDATÖÖ METOODIKA JA LECTORIMEISTERLIKUS.

Kirjanduse soovituseliseks on koostatud TPI ühiskondlike erialade teaduskonnas lektor-propagandistiks valmistuvale üliõpilastele, kuid on sobiv kasutamiseks ka neile, kes juba tegelevad loengulise tööga. Nimestik sisaldab artikleid ajakirjandusest (1960–1965) ning raamatuid «Jahvameikust 1951–1965. Kirjed on annoteeritud ning raamatute puhul on avatud nende sisu. Koostanud H. Arumaa. Tallinna Poliitilise Instituudi raamatukogu väljaanne. Tiraaž 250. 20 lk. Tasuta.

H. Neerut. MÜRGISED JA SÕDDAKAHJULIKUD TAIMED. Eelkõige loomakasvatuse alal töötajatele ja kõigile looduse-sõpradele mõeldud brošüüris antakse ülevaade Eesti looduse

A. H. Tammsaare. ELU JA ARMASTUS.

Kirjaniku «Teoste» sarjas ilmunud «Elu ja armastus» kuulub Tammsaare viimaste romaanide hulka ning nägi e-makordselt trükmist 1934. aastal. See on usutav ajadokument, meistrilooming kirjutatud teos, milles teineteise vastu seatakse tõsine armastus ja tegeliku elu närvus. Romanis kirjeldatakse vaese neiu esimese armastuse lõkkelupukemist ja karilejoudmist jõuka ning paadunud äri- ja elumehe küüsis. Perekonnaelu ja moraali loostumine oli Tammsaarel kesksel kohal juba «Tões ja õiguses», kus ta maailm pille deformeerunud seltskonnast ilma et ta iga üksiku indiviidi hingeelu oleks täpsemalt eritlenud. «Elus ja

Aadu Hint. TUULINE RAND IV.

«Tuulise ranna» neljanda köitega lõpetab Aadu Hint oma suurromaanil, jõudes val ja vahetult Teise maailmasõja eelotsustesse. Köites jälgib autor peamiselt Mäe ja Sanderi Tiibu poja Arnu arengulugu. Ennu nooruki-iga varjutab ränk mure – pidaltõve karistus. Raske, põsiva jälle jätab ta ellu armastatud tütarlaps hukkumise, kes pidaltõppe nakatunud enese uputab. Meeleheitel annab Enn suurele Loodusele vande aidata haigeid ja õnnetu, ning ajapikku omandab see poisilõpves antud töötus laiemat sotsiaalse tähenduse. Ennu piik on teritunud kaasinimeste hädade ja murede nägemiseks kooliõpetaja ja romaani kirjaniku häälekab ja mõistma rõhumele ja ülekohtule rajatu ühiskonnakorra sotsiaalselt pidaltõbe. Ja seetõttu, hoolimata, et «Tuulise ranna» neljas köide on peamiselt ühe isiku romaan, omandab teos ulatusliku ühiskondliku haardet. Kulundanud S. Liiberg. Ilustreerinud E. Okas. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 48 000 eks. 452 lk. Hind 1.10 rbl.

Paul Kuusberg. ANDRES LAPETUSE JUHTUM.

Romaan. Nõukogude Eesti preemiaga 1965. a. autasustatud teos. Kordustrükk. Kuusbergi romaanilise «Kevadsonaati» on esimene

meil väljaantud saksa novelli-koos, kuhu on koondatud paarikümne saksa Demokraatliku Vabariigi kirjaniku jutustust. Kohtame siin jälle Willi Bredelli («Puhkusele», «Siegfried Allzufrum surm», «Kevadsonaat», Hans Fallada («Ma saan tööd»), Anna Seghers («Pilliroo», «Thoma»), Erwin Strittmatt («Välja võtteid arvestamatu»), Heinrich Manni («Punased kingad»), Bernhard Seegeri («Petetud»), Dieter Noll («Tuulide emad») ja teiste meile juba rohkem tuntud autorite ja nende lühiproosa. Vahvaks loome-veel novelle: Eduard Clauduse («Inimene pilvi»), Franz Fühmanni («Juudiuto»), Stephan Hermlin («Bolshevik tees»), Karl-Heinz Jacobsi («Roheline maa»), Herman Kanti («Külm talvel»), Herbert Nachbar («Kaks poissi»), Margarete Neumann («Lene Bastiani lugu») ja «Talunaise surm». Ludwig Tureki «Minu venna Rudolfi elu ja surm», Bodo Uhse («Marsl-rännak septembris», Inge von

Wangenheimi («Kohtulaua ees») ja Friedrich Wolfi («Tuled kae-vikute kohal»). Tõlkinud V. Villandi ja L. Roogna. Kunstilisel kujundanud E. Sepp. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 12 000 eks. 248 lk. Hind 84 kop.

«LOOMING» nr. 5.

Avaldab kimbu vene nõukogude luulet autoritelt Irina Snegova, Stanislav Fedotov, Robert Rodzestvenski ja Jevgeni Jevtusenko. Tõlkinud H. Jürisson, E. Hilt, E. Poldmäe ja J. Kross. Hoogsast tulevikutundest ja maimeeleoludest on kantud Erni Hiire «Maailma» järgnevad Arvi Sita «Mõist-mist», «Selle õhtu laul» ja teised ning Mats Traadi «Suvi tuli» ja «Vastu tulevikul rinda».

«Vastu tulevikul võimsat rinda» tahab hetkeks ajatada peal, et siis minna, kuhu veel ei ole, minna, mõienda, mida mõtlema ei pea.»

Luuleveergudel rõõmustavad veel Uno Lahe värssid («Kinga-lusikas», «Ühest kaunist» jt.)

Ses esinevatest mürgistest taimedest, Kaas: H. Heinlo, Kirjastus «Valgus». Trükitud 4000 eks. 50 lk. Hind 7 kop.

RAT «ESTONIA»

Laupäeval, 28. V kl. 19 «Othello» — Desdemona osas Bukaresti ooperiteatri solist, Rumeenia Sotsialistliku Vabariigi teeneline kunstnik Lucia Stanes-cu; pühapäeval, 29. V kl. 12 Leedu NSV, Lati NSV ja Eesti NSV rahvatantsiliste esimese loominguilise koostamise kotte-sert kl. 19 «Kiri nõudmiseni»; esmas-päeval, 30. V kl. 19 «Jevgeni Oegin»; — Lenski osas Henryk Grychnik (Poola); kolmapäeval, 1. VI kl. 19 «Viini veris»; neljapäeval, 2. VI kl. 19 «Traviata» — Alfredo osas Henryk Grychnik (Poola); reedel, 3. VI kl. 19 «Viini veris»; laupäeval, 4. VI kl. 19 «Jevgeni Oegin».

teatrid

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATER

Reedel, 27. V kl. 19 «Polkovniku lesk»; laupäeval, 28. V kl. 19 «Hirtst ja inimestest»; pühapäeval, 29. V kl. 19 «Rops aitab kõiki»; kl. 20.30 «Polkovniku lesk» (Keila kultuurimajas); teisipäeval, 31. V kl. 19 «Polkovniku lesk»; kolmapäeval, 1. VI kl. 19 «Patune küla»; neljapäeval, 2. VI kl. 19 «Kihnu Jõnn»; reedel, 3. VI kl. 19 «Polkovniku lesk»; laupäeval, 4. VI kl. 19 «Hirtst ja inimestest»; pühapäeval, 5. VI kl. 19 «Polkovniku lesk»; kl. 21.30 «Tootsi pulm» (Tallinna Lauluvaljakul).

RAT «VANEMUINE»

Reedel, 27. V kl. 19 «Joosep ja tema vennad»; laupäeval, 29. V kl. 19 «Kuuba, mu arm»; kl. 21 «Kummited» (Helme maakultuurskoolis); kl. 21 «Naeratus»

(Rõngu kultuurimajas); pühapäeval, 29. V kl. 12 «Mere tütar», «Ilusal sinisel Doonaul»; kl. 19 «Lugusid argielust ehk valtoniana»; kolmapäeval, 1. VI kl. 19 «Kuuba, mu arm»; neljapäeval, 2. VI kl. 19 «Polkovniku lesk»; reedel, 3. VI kl. 19 «Luigeland», «Meestealud»; laupäeval, 4. VI kl. 19 «Mu vaene Marat»; kl. 19 «Parisi elu» (Kaarepere kultuurimajas); kl. 21 «Rätsep õhk ja tema õnneloss» («Bolshevik» kolhoosi klubis); kl. 21 «Kummited» (E. Viide nim. kolhoosi klubis); kl. 21 «Naeratus» (Tõki rahva-kubis);

Toimetaja asetäitja V. Ilus

Toimetuse kolleegium: L. Auster, L. Hering, M. Port, A. Päiel, L. Rummelgas, A. Saar, A. Tamm, L. Tigane, P. Uusman, D. Vaarandi ja J. Vares.

UUS AJAKIRI FILATELISTIDELE

Alates käesoleva aasta teisest poolaastast võetakse vastu tellimusi uuele ajakirjale

«FILATELIA SSSR»

Ajakiri ilmub 12 numbrit aastas. Tellimise hind kuueks kuuks 1 rubla 80 kopikat.

Tellimusi võtavad vastu «Ajakirjandusliidu» agentuurid, postiasutused ja ühiskondlikud ajakirjanduse levitajad kuni 2. juunini.

«Ajakirjandusliit»

ИИИФК 69786
«СЕРП И МОЛОТ»

Toimetuse: Tallinn, Pikk t. 54, postkast 388. Toimetuse telefonid: toimetaja ja toimetaja asetäitja — 489-05, kunstiosakond — 411-16, vastutav sekretär ja muusikaosakond — 467-03, kirjanduse, teatri ja kultuuritöö osakond — 432-46. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 60 kop. Üksiknumbri hind 5 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk t. 37.

«Сирп и Васар» («Серп и молот»), орган Министерства культуры Эстонской ССР, Союза писателей Эстонской ССР, Союза художников Эстонской ССР и Союза композиторов Эстонской ССР.

MB-05631

Trükkkoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54/55.

Tellimuse nr. 1076